ПРИВАТНА БІБЛІОТЕКА
ОСИПА І АНАСТАЗІЇ КОЧАН
ЗДА

ОВИД

БЕРЕЗЕНЬ
MARCH
1959
РІК X
Ч. 3 (101)
Ціна 40 ц.

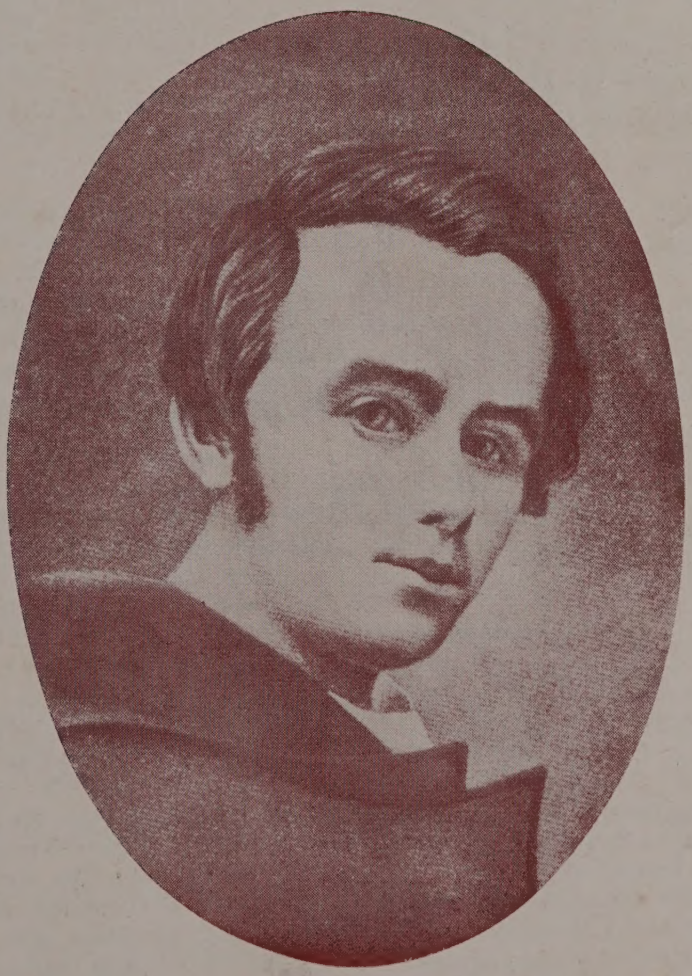

НА СПЛАТИ ПО ОДНОМУ ДОЛЯРОВІ ТИЖНЕВО

Повне Видання Творів Тараса Шевченка

Т. I. Поезії до року 1843.

Т. II. Поезії 1843 - 1847 рр.

Т. III. Поезії 1847 - 1857 рр.

Т. IV. Поезії 1857 - 1861 рр.

Т. V. Назар Стодоля. — Різні твори.

Т. VI. Повісті: Художник. — Наймичка. — Варнак.

Т. VII. Повісті: Княгиня. — Музика. — Нещасний. Капітанша.

Т. VIII. Повісті: Близнята. — Мандрівка.

Т. IX. Журнал.

Т. X. Листи.

Редактор тт. I - X — П. Зайцев

Т. XI. Т. Шевченко, як маляр (160 репродукцій малюнків). Автор розвідки — Д. Антонович.

Т. XII. Т. Шевченко в чужих мовах. Переклади Шевченка на інші мови. Редагує Р. Смаль-Стоцький.

Т. XIII. Збірник статтей про Т. Шевченка та його творчість (в тому ще ніде недрукована праця Юрія Клена).

Т. XIV. Бібліографія творів Т. Шевченка та праць про нього. В. Дорошенко.

Перший наклад Повного Видання Творів Тараса Шевченка видав Український Науковий Інститут у Варшаві.
Появилося воно під редакцією окремої Редакційної Комісії в складі:
Голова — О. Лотоцький, секретар — Р. Смаль-Стоцький,
Редактор — Павло Зайцев.
Автори поясняльних статтей і дослідчих праць, друкованих у цьому Повному Виданні Творів Тараса Шевченка:
Антонович Д., Білецький Л., Брик І., Дорошенко В., Дорошенко Д., Дубицький І., Зайцев П., Кордуба М., Лепкий Б., Лотоцький О., Луців Л., Маланюк Є., Сірополко С., Січинський В., Смаль-Стоцький Р., Смаль-Стоцький С. і Чижевський Д.

Другий наклад Повного Видання Творів Тараса Шевченка видає Видавництво Миколи Денисюка напередодні 100-літніх ювілейних святкувань. Повне Видання Творів Тараса Шевченка Видавництва Миколи Денисюка матиме 14 томів, друкованих на доброму білому папері, гарно оправлених в імітацію шкіри, з позолоченням. Ціна за ввесь комплет цього монументального видання лише $ 60.00 на сплати по одному долярові тижнево або по 4 - 5 долярів місячно. За ближчими інформаціями та за ілюстрованими проспектами звертатися на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY
2228 W. Chicago Ave. Phone EV 4 - 3868
Chicago 22, Ill.

ЧИТАЙТЕ! **ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ!** **ПОШИРЮЙТЕ!**

ОВИД

«ОВИД» появляється щомісячно вже десятий рік від 1949 і втішається популярністю серед читачів у всіх країнах побуту українців на чужині —

В «ОВИДІ» співпрацює 150 діячів української культури з різних ділянок науки, літератури, мистецтва й громадсько-суспільного життя —

«ОВИД» — це випробуваний приятель української родини на чужині, бо «ОВИД» своїм змістом створює атмосферу здорового оптимізму.

На бажання висилаємо показові примірники.

Адреса:

OVYD — HORIZON

2228 W. Chicago Ave. Chicago 22, Illinois

Повне Видання Творів Тараса Шевченка

Подаємо окремо докладний плян Повного Видання Творів Тараса Шевченка, що почалося друкувати накладом нашого видавництва в Чікаґо. Перше повне видання цих творів появилося було — як відомо — накладом Українського Наукового Інституту (УНІ) у Варшаві під редакцією Павла Зайцева, при співучасті наших найкращих шевченкознавців.

Плян нашого видання в дечому інший від видання УНІ.

З уваги на те, що недавно НТШ видало працю Павла Зайцева „Життя Тараса Шевченка", що мало бути першим томом у виданні УНІ, я не буду його тепер перевидавати.

Не вийде тепер також намічений, але не виданий Українським Науковим Інститутом Том XIII (Т. Шевченко в його польських взаєминах).

Також не буде тепер окремого тому з польськими перекладами, але зате найкращі з них увійдуть до тому „Шевченко в чужих мовах". Цей том появиться в новій редакції проф. Р. Смаль-Стоцького, колишнього секретаря Редакційної Комісії Повного Видання Творів Тараса Шевченка, виданого Українським Науковим Інститутом.

Проте вийде додатково новий том „Збірник найновіших дослідчих праць про Т. Шевченка" з новими коментарями й статтями. В тому буде ще недрукована праця Юрія Клена, яку він написав ще в часі нашого спільного перебування в Іннсбруці. Ця праця була призначена до зредаґованого Юрієм Кленом великого однотомового „Кобзаря", приготованого ним до друку, з його поясненнями, окремим зі мною гонорованим видавничим договором (автором договору був доцент д-р Юрій Фединський). На жаль я не міг був видати цього „Кобзаря", бо тоді рішенням окупаційної Контрольної Ради у Відні, на вимогу Совєтів, було закрито мою книгарню й видавництво в Іннсбруці. Тоді теж сконфісковано велику кількість нових українських черенок, закуплених мною для відкриття українського відділу в великій австрійській Ваґнерівській Друкарні. Пізніша моя мандрівка не сприяла такому виданню, але я маю намір це видання таки зреалізувати.

Тепер напередодні сотих роковин від смерті Поета я рішився на Повне Видання Творів Тараса Шевченка в 14 томах. У мене є намір не замикати цього видання в рамках намічених 14 томів, але в майбутньому продовжувати його новими томами Шевченкіяди.

Це буде найбільше дотепер підприємство з моїй видавничій праці. Тому я сам особисто переведу акцію збуту цього монументального видання. З цією метою я відвідаю всі українські осередки в ЗДА, Канаді та інших країнах нашого перебування на чужині. Цю акцію я започаткував від місця осідку видавництва, від міста Чікаґо. Започаткував я її через місцеві українські радіопередачі 9-го березня 1959 року в річницю народження Тараса Шевченка.

Власником авторських прав цього видання був УНІ. Тому, що нема їх власника і хоч вони не є забезпечені, я з власної ініціятиви, окремою декларацією погодився вплатити поважнішу суму на цілі НТШ титулом — формально не зобов'язуючого мене — гонорару. Також з власної ініціятиви я запропонував гонорарі живучим ще авторам статтей, що були видрукувані в тому виданні, яке я перевидаю.

Я це зробив з пошани до авторських прав, які з великою докладністю респектую в моїй видавничій діяльності. Всі мої дотеперішні книжкові видання, українських і чужих авторів були гоноровані в рамках відсоткової ставки прийнятої в міжнародньому видавничому світі. Така практика в моїй професійній видавничій праці є очевидно річчю самозрозумілою, але я про це згадую з уваги на делікатність цього питання в наших еміґраційних умовах.

З приємністю стверджую, що заповіджена поява Повного Видання Творів Тараса Шевченка викликала поважне зацікавлення серед української громади в Чікаґо. Акція його поширення втішається тут великою популярністю. Найкращим доказом цього є зовсім задовільна кількість зголошених в дуже короткому часі замовлень. **За перших два тижні із самого Чікаґа замовлення перейшли суму дол.** 3,500.00. Це, так би мовити, спонтанні замовлення, роблені при нагоді відвідин видавництва. (Для підвердження цього подаю перший список громадян, які замовили Повне Видання Творів Тараса Шевченка, див. стор. 3 сьогоднішнього „Овиду"; Список зроблено в хронологічному порядку).

Почуваюся до милого обов'язку подякувати моїм першим покупцям, які своїми замовленнями та вплатами на передплату Повного Видання Творів Тараса Шевченка, наділили Видавництво своїм довір'ям. Я із свого боку докладу всіх зусиль, щоб це моє видання появилося для якнайбільшого Вашого вдоволення, мої Дорогі Друзі!

Микола Денисюк — видавець

ОВИД

TORONTO

The Monthly Newsmagazine

Vol. X, No. 3 — March, 1959

EDITOR
Mykola Denysiuk

PUBLISHER
Mykola Denysiuk Publishing Co.
2228 W. Chicago Ave.
Chicago 22, Iillnois, USA.
Tel. EVerglade 4-3868

Branches:
6 Churchill Ave.
Toronto 3, Ont., Canada
c. Santo Tome 4000
Buenos Aires, Argentina

Representatives:
Australia
Fokshan Library & Book Supply
1 Barvon St.
Glenroy W. 9. Vic.

England
Ukrainian Booksellers
49, Linden Gardens
London W. 2.

Belgium
Ihnat Stachij
Esneux en Iiege

Second-class mail privileges autorized at Chicago, Illinois

Authorized as Second-class mail, Post Office Dept., Ottawa

Composition by T. Olschansky

Printed by The Alliance Press
1130 N. Ashland Avenue
Chicago 22, Illinois — U.S.A.

All rights reserved under International and Pan-American Copyright Conventions

Subscription $ 4.00 yearly

Видає й редагує
Микола Денисюк

Статті, підписані повним іменем або ініціялами, не обов'язково висловлюють думку редакції.

Всі права застережені

Річна передплата:

Австралія і Англія — шіл.	30.-
Аргентина — арг. пезів	120.-
Бразилія — круйзерів	240.-
ЗДА, Канада і ін. — дол.	4.-
Німеччина — ДМ	10.-
Франція — фр. фр.	800.-

ЗМІСТ

П. Заярський — Шевченко і Мазепа	5
— У 20-Річчя Карпатської України	10
В. Ч. — Далекий відгук	11
І. Чорнобривець — Христини	12
В. Ласовський — Зустрічі з Блавацьким	15
Р. Турянський — Швеція на похилій площині	21
М. Денисюк — На 7-му Конґресі Українців Америки	25
І. Витанович — Б. Винар: Економічний колоніялізм в Україні	31

На обкладинці: Тарас Шевченко — в році виходу в світ першого „КОБЗАРЯ". Автопортрет 1840.

ЧИТАЙТЕ В НАСТУПНОМУ ЧИСЛІ „ОВИДУ":

Початок нового твору Ольги Мак — „Серед туману"; політичне інтерв'ю з Іваном Багряним; Володимира Дорошенка — „Гоголівські типи"; Ікера — „Щасливий день (гумореска); Р. Турянського, нашого мандруючого довкола світу репортера — „Сомалія" (репортаж).

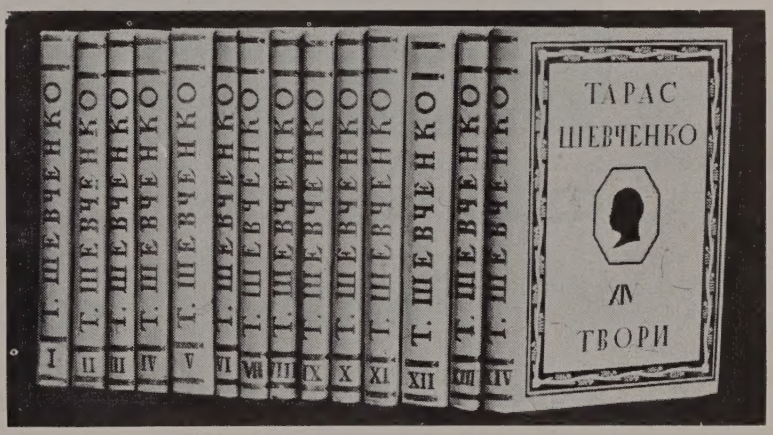

ПЕРШІ УСПІХИ ПОВНОГО ВИДАННЯ ТВОРІВ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

У перших двох тижнях після заповідження їх появи, замовлення із самого Чікаґа перейшли суму дол. 3,500.00. Подаємо список перших передплатників:

Ю. Сидорович, І. Олійник, Ол. Тимчук, В. Іващук, Б. Савчинський, П. Брама, Ю. Верещак, о. І. Олексюк, Ст. Чучук, М. Андрущишин, мґр. М. Головатий, О. Калимон, Я. Войнаровський, В. Крушельницький, інж. Я. Стародуб, о. Ф. Білецький, О. Гарасовський, П. Дяченко, М. Влох, П. Стасишин, І. Малюк, Ю. Чорній, І. Бурдик, В. Ткачук, д-р Я. Т. Петришин, П. Решетник, В. Шуя, д-р В. Бялий, д-р Ст. Павлинський, В. Венґльовський, М. Бабенко, М. Гікавий, д-р Ю. Берестянська-Сидор, М. Сенчишак, К. Помірко, І. Городиська, Ст. Щупак, І. Левочко, Р. Миронюк, М. Панасюк, мґр. М. Турянський, Ст. Скробач, д-р М. Сіминович, оо. Василіяни (Парафія св. о. Миколая), оо. Василіяни (Школа св. о. Миколая), М. Возняк, мґр. І. Комаринський, М. Дрогомирецький, В. Марчук, О. Ткачук, М. Карачевський, І. Попадинець, М. Павликович, д-р Ст. Самбірський, — всі з Чікаґо. Крім того: д-р Л. Мостович (Веверлі Гілс, Ки.), д-р Ю. Залізняк (Монтреаль, Канада), д-р Ю. Фединський (Савт Бенд, Інд.), П. Грицик (Торонто).

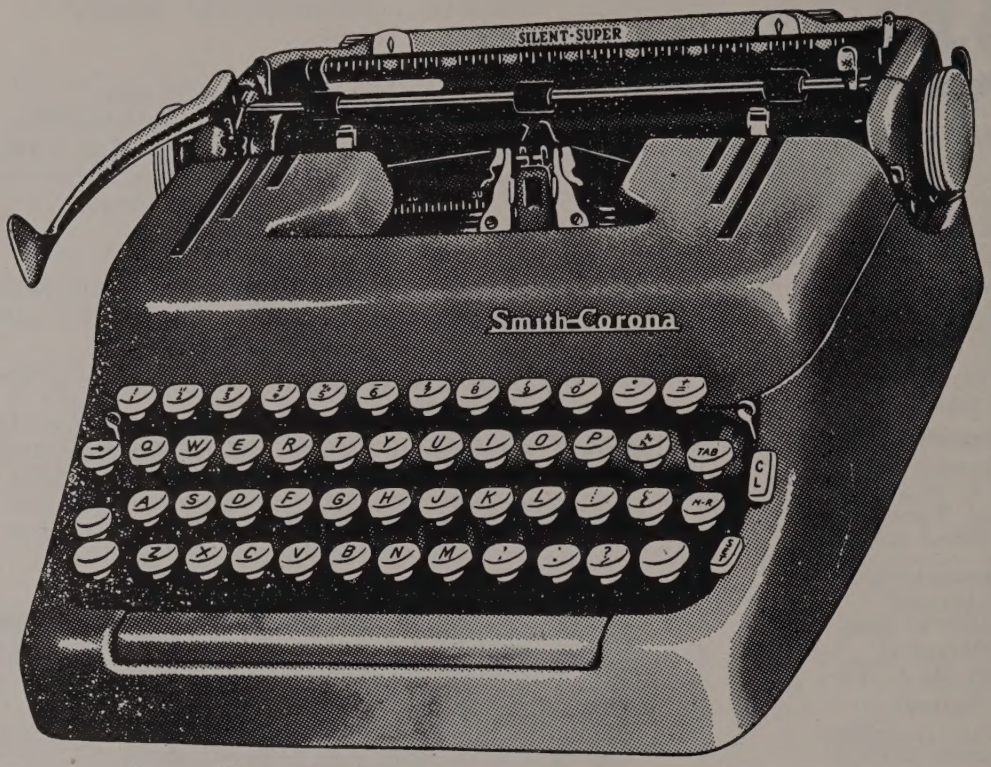

Smith Corona

Portable Typewriter

SILENT — SUPER — STERLING — CLIPER — SKYRITER

AUTORIZED DEALER:

MYKOLA DENYSIUK

2228 W. CHICAGO Ave. CHICAGO 22, ILL., USA

Маємо в продажу англійські, українські та в усіх інших мовах

МАШИНИ ДО ПИСАННЯ

найкращої американської продукції у великому виборі — по низьких, приступних цінах, на догідні сплати, без дораховування відсотків.

Приймаємо позамісцеві замовлення і висилаємо машини до писання до всіх стейтів ЗДА та до інших країн.

Якщо хочете придбати собі або Вашим рідним доброякісну та ще й із фабричною ґарантією машину до писання, звертайтеся до нас особисто, письмово або телефонічно, а ми обслужимо Вас скоро й догідно.

РІК X., Ч. 3 (101) ОВИД БЕРЕЗЕНЬ 1959

П. Заярський

ШЕВЧЕНКО І МАЗЕПА

Року 1847 на допиті в справі Кирило-Мефодіївського Братства наймолодший з усіх заарештованих, дев'ятнадцятилітній студент Юрій Андрузький посвідчив, що Тарас Шевченко був у Братстві „непоміркованим представником української партії, що мала на меті відбудувати Гетьманщину," ... що з усіх гетьманів Шевченко „підносив Мазепу" (Зайцев, Життя Т. Шевченка, ст. 175). Того ж року Гр. Орлов у своїй доповіді цареві Миколі І писав, що Шевченко „складав українською мовою вірші найбільш бунтівничого змісту", що в цих віршах Шевченко „проголошував славу гетьманського правління" і що Шевченко „набув серед своїх друзів славу знаменитого українського письменника" (Зайцев, ст. 176). Далі Орлов робив висновок, що під впливом Шевченкової поезії „могли посіятися і згодом закоренитися думки про вигадане блаженство гетьманщини, про те, що буде щастям повернути ті часи, і про можливість існування України як окремої держави".

Царські жандарми не тільки із свідчень Андрузького, а й з творів самого Шевченка знали, що Шевченко „підносив Мазепу".

Року 1914 — в столітній ювілей з дня народження Шевченка — царський уряд заборонив святкувати ці славетні роковони. Жандарми називали Шевченка „мазепинцем". У відповідь на Шевченківські демонстрації чорносотенці влаштовували свої контрдемонстрації, при цьому вони служили панахиду по Богданові Хмельницькому, по Іскрі та Кочубеєві. Того ж року на Чернігівщині Жандармське Управління розпочало слідство в справі „украйнско-мазепинского движения в Черниговской губернии". Царські жандарми в боротьбі з українським національним рухом керувалися досить оригінальним визначенням „мазепинців": „Мазепинцы — это русские малороссы, исповедывающие основные начала гетмана Мазепы ... Мазепинцы — изменники России ... рабы и прислужники поляков і жидов" (А. Лебідь, Шевченко і жандармське управління, „Ч. Ш.", 3, 1925, ст. 223).

В одному з таємних жандармських рапортів названо „шевченківцями" тих свідомих українців, які брали участь у київських демонстраціях у 1914 р. Отже, царська жандармерія слово „мазепинець" і слово „шевченківець" уживала в тому самому значенні — послідовників однієї мазепиcько-шевченківської ідеї визволення України від московської неволі, ідеї створення незалежної Української Держави.

**
*

Як ставився Шевченко до гетьмана Мазепи? На це питання вичерпливу відповідь дають передусім такі твори Шевченка, як „Великий Льох" та „Іржавець", а також згадки про Мазепу в прозових творах Шевченка. Змальовуючи старовинні пам'ятки в Україні, Шевченко лишив нам пам'ятку і про будинок Мазепи в Батурині. Серед малярських праць Шевченка є й такі полотна, як „Мазепа й Войнаровський", „Умираючий Мазепа" тощо. Проф. П. Зайцев у своїй праці про Шевченка наводить такий цікавий момент з останніх років життя великого українського поета і маляра: „Показуючи якось гостям свій ескіз до епізоду з життя Мазепи, коли мазепинці піймали якихось козаків, прихильних Москві, Шевченко зімпровізував перед слухачами діялог між Мазепою й Войнаровським і тими козаками-зрадниками:

„Старий гетьман і питає їх:

— А що там діється в нашій неньці-Україні, чи ви й козацтво хоч трохи одумались, що москалі ведуть усіх нас до згуби?

— Ні, пане гетьмане. Ми і вся Україна дуже ремствує на твоє порядкування на Україні, що звів таке горе на ввесь люд козачий.

Войнаровський, почувши таку розмову, як

опарений, схопивсь на ноги — та за пістоль:

— А, кляті душі! Я вам приткну язики кулею до горла, щоб ніхто не почув вашої поганої мови. Не гетьманське порядкування, а сонний мозок ваш зводить на вас і все козацтво горе й веде до згуби, самі підставляєте москалеві ноги, щоб надівав вам важкі пута, залізні кайдани, й гнете шиї, щоб запрягав вас у віковічну цугу ... " (Зайцев, Життя Т. Шевченка, 1955, ст. 322).

Із спогадів П. Селецького відомий також факт (див. „Киевская Старина", 1884).

На Різдвяні Свята 1843 р. П. Селецький був у Яготині, в маєтку Репніних. У цей час гостював там і Т. Шевченко. Селецького вважали добрим знавцем музики. Виникла думка про створення української опери. Вибрали сюжет, що задовольняв усіх драматизмом і багатством дії — сюжет з життя гетьмана Мазепи. Шевченко мав написати лібретто, а Селецький — музику. Але ідея ця не була здійснена. Шевченко, княжна Репніна та інші гості — однодумці Шевченка — хотіли, щоб лібретто було написане українською мовою і щоб Мазепа був показаний в опері оборонцем свободи в боротьбі з деспотизмом царя Петра І. Селецький був цілком протилежної думки, і проєкт не був здійснений.

***

Року 1844 під свіжим враженням першої подорожі на Україну Шевченко написав гостру сатиричну поему „Сон", спрямовану проти національного, політичного і соціяльного поневолення України царською Росією. А наступного — 1845 — року Шевченко написав свою містерію „Великий Льох". На цьому творі відбилися враження другої подорожі на Україну, під час якої Шевченко побував у багатьох місцях, славних своїми історичними пам'ятками. Поема „Великий Льох" має глибокий філософський зміст. Тут Шевченко в символічних образах „трьох душ", що караються за тяжкі провини, показує три зворотні трагічні моменти в історії України: Переяславську угоду з Москвою, поразку Мазепи під Полтавою і скасування Гетьманщини Катериною II. Душі караються за те, що вони несвідомо сприяли поневолювачам України. Перша душа карається за те, що, будучи дівчиною, перейшла з повними відрами дорогу Богданові, коли він їхав Москві присягати. Друга за те, що, будучи підлітком, напоїла коня Петрові І, коли той вертався після перемоги з-під Полтави. Третя карається за те, що, будучи немовлям, усміхнулася до цариці Катерини II, коли вона подорожувала Дніпром. Шевченко висловлює тут таку головну думку: навіть несвідома найменша й найнезначніша поміч чи сприяння ворогові України є таким же важким злочином, як і вбивство рідної матері.

Друга душа розповідає, що вона була недолітком, „як Батурин славний Москва вночі запалила, Чечеля убила, і старого і малого в Сеймі потопила". Шевченко малює страшну жорстоку різанину, що її зробили московські солдати, ввірвавшись у Батурин. Друга душа розповідає: „Я між трупами валялась у самих палатах Мазепиних. Коло мене і сестра і мати зарізані, обнявшися, зо мною лежали". Коли Петро І вертався з-під Полтави, він звелів малій дівчині коня напоїти.

„А я й напоїла;
Я не знала, що я тяжко,
Тяжко согрішила.
Ледве я дійшла до хати,
На порозі впала ... "

Гріх був такий великий, що за нього постраждала не тільки дівчина, що напоїла царевого коня, а й та бабуся, що привітала її в безверхій хатині.

Ще М. Драгоманів в 1879 р. відзначив, що Шевченко в поемі „Великий Льох" показав себе прихильником Мазепи.

В цьому ж творі образ першої „Чорної Ворони" символізує чорний дух історії України — свідоме зрадництво. Ця ворона хвалиться своїми тяжкими злочинами:

„А з вольними козаками
Що я виробляла?!
Кому я їх не наймала,
Не запродавала?
Та й живучі ж, проклятущі!
Думала з Богданом
От-от я їх поховала,
Ні, встали погані
Із шведською приблудою.

Чорна Ворона, лихий демон України, радіє, що вона „Батурин спалила, Сулу в Ромні загатила тільки старшинами козацькими". Кат України Петро І залив кров'ю всю Україну, а козацькими кістками він болота гатив. Його звіряча жорстокість була безмежна. Від неї

Аж пекло злякалось,
Мати Божа у Іржавці
Вночі заридала!

Іржавець — це село в Прилуцькому повіті. Коли запорожці в боротьбі проти Москви стали на бік Мазепи, цар Петро І звелів зруйнувати Запорозьку Січ. Запорожці мусіли податися під протекцію Кримського Ха-

а. Згідно з переказом, вони забрали з собою браз Матері Божої. Коли ж у 1734 р. їм дозволено було повернутися на Україну, то вони привезли з собою і образ Матері Божої помістили його в Іржавці в церкві. Там Мати Божа плакала, коли Україна зазнавала кривди. На цьому переказі побудовано поезію Шевченка „Іржавець". Цей твір написано на засланні в Орській кріпості 1847 року. Шевченко розповідає тут про те, як Україну московські воєводи, „Петрові собаки рвали, гризли", як ці воєводи погнали козаків на болото „город будувати; як плакала за дітками старенькая мати, як діточки на Орелі лінію копали, і як у тій Фінляндії в снігу пропадали". І заплакали з великого горя козаки-запорожці і з ними

Заплакала Матір Божа
Сльозами святими;
Заплакала Милосердна,
Неначе за Сином,
І Бог глянувсь на ті сльози,
Пречистії сльози!
Побив Петра, побив ката
На наглій дорозі.
Вернулися запорожці,
Принесли з собою
В Гетьманщину той чудовий
Образ Пресвятої;
Поставили в Іржавці
В мурованім храмі.
Отам вона й досі плаче
Та за козаками.

В цій же поезії Шевченко аналізує ті причини, що привели до поразки гетьмана Мазепи. Цією головною причиною була відсутність ЄДНОСТИ. Полтавська катастрофа сталася тому, що не було єдности серед українського народу. Ще за п'ять років до Полтавського бою стався конфлікт поміж гетьманом Мазепою і фастівським полковником Семеном Палієм. Палій та Мазепа — обидва змагалися за об'єднання Лівобережної і Правобережної України під єдиним гетьманським правлінням. Але, коли це об'єднання стало майже фактом, між ними виник конфлікт. Мазепа під час бенкету в Бердичеві в 1704 р. заарештував Семена Палія і, використовуючи свої зв'язки з Петром I, намовив царя заслати Палія на Сибір. Народ не простив цього Мазепі і в численних піснях заплямував його вчинок, вславивши ім'я Палія. Ця незгода між Мазепою і Палієм розбила сили українського народу, і, коли настав вирішальний момент, Мазепу підтримала тільки невелика частина старшини та козацтва.

Шевченко в своїй поезії „Іржавець" під-

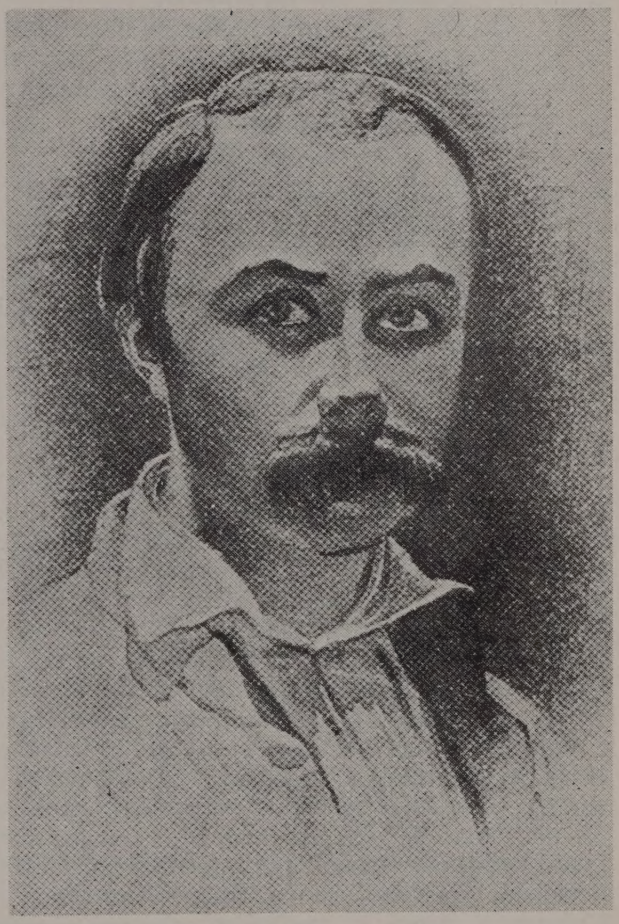

Тарас Шевченко
Автопортрет з 1850 р., подарований поетом Ф. Лазаревському в Оренбурзі

креслює, що розбрат і незгода були найголовнішими причинами поразки українських визвольних змагань в 1709 році. Шевченко малює той момент, коли Мазепа і кошовий Запорозької Січі Гордієнко тікали з Полтави в Бендери. Гордієнко плаче, „що поради не подала мати, як пшениченьку пожати, Полтаву дістати".

І далі Шевченко вказує, що тільки при умові єдности і одностайности можна було б здобути перемогу під Полтавою:

Ой, пожали б, якби були
Одностайно стали,
Та з Хвастовським полковником
Гетьмана єднали.
Не стриміли б списи в стрісі
У Петра у свата,
Не втікали б із Хортиці
Славні небожата,
Не спиняв би їх прилуцький
Полковник поганий ...
Не плакала б Матір Божа
В Криму за Украйну.

Прилуцький полковник, згаданий тут, — це полковник Галаган, що зрадив Мазепу і допоміг Петрові І здобути Січ.

Коли Мазепа виступив проти Петра І, Семен Палій був повернутий на Україну, і цар Петро, використовуючи його популярність серед українського народу, послав старого Палія битися проти Мазепи.

Так ворог України, кат Петро, використовуючи незгоду поміж Мазепою і Палієм, посилював свою владу і гніт над Україною. Цю трагедію усвідомив у кінці свого життя Палій, зображений Шевченком в поезії „Чернець". Шевченко показує тут, як „попрощався з світом Семен Палій запорожець, лихом недобитий", як він, ставши ченцем, згадував минуле і тяжко ридав. Чернець Семен Палій в останню хвилину свого життя молився за Україну і вмер з глибоким стогоном, усвідомлюючи тяжку трагедію України:

„В ярах, в болотах лежать гармати;
Нащо? Та й нікому їх доставати.
... Отак то сталося, батьку козачий!
Все занехаяли діти ледачі:
І свою волю, і твою славу.
Москалі рознесли і Січ, і Спаса,
А над тобою глину товкмасять.

**
*

Перебуваючи на засланні в Орській фортеці, Шевченко в поезії „Сон" („Гори мої високії") часто згадував Україну, Дніпро, рідні села. В його уяві встає така картина:

„Вечірнє сонечко гай золотило,
Дніпро і поле золотом крило;
Собор Мазепи сяє-біліє,
Батька Богдана могила мріє ... "

Шевченко згадує тут Вознесенський собор у Переяславі, збудований на кошти гетьмана Івана Мазепи. Про цей же собор Мазепин згадує Шевченко і в своєму оповіданні „Близнята", написаному на засланні:

„Перебуваючи далеко, дуже далеко від моєї любої, мої прекрасної, моєї бідної батьківщини, люблю іноді, дивлячись на широкий безлюдний степ, полинути думкою на берег широкого Дніпра і сісти де-небудь, ну, хоч в Трахтемирові, в холодку під розложистою вербою, дивитися на позолочену заходом сонця панораму; на темному тлі цієї широкої панорами, ніби самоцвіти, горять переяславські церкви Божі, і одна з них найяскравіше сяє своєю золотою головою, — це собор, збудований Мазепою. І багато, багато різних подій встає у мене в пам'яті, коли я уявляю собі цю чарівну панораму".

В повісті „Близнята", — як каже проф. Ю. Бойко, — „маємо клясичний зразок політичної пропаганди Шевченка через, здавалось би, «невинне» змалювання церковного образу".

Козак Сокира почав їздити до Покровської церкви, що її збудував переяславський полковник Мирович, приятель гетьмана Івана Мазепи. У цій церкві є прикметна історична картина, що складається з двох частин: „вгорі Покрова Пречистої Богородиці, а внизу Петро І з Катериною ІІ, а навколо них усі славетні „сподвижники" Петра, а між ними і гетьман Мазепа і титар церкви в усіх своїх регаліях. Прослухавши Службу Божу, Сокира підходив до образу Покрови і розповідав своїй дружині Парасці Тарасівні, що то за люди, намальовані на образі. Інколи він розповідав про Меншикова і про зруйнування Батурина такі подробиці, що Параска Тарасівна простосердно питала свого чоловіка: „За що ж вона його покриває?" (Тобто за що Мати Божа покриває Меншикова). „Саме по собі запитання промовисте, — зазначає проф. Бойко. — Тодішній читач, який здебільшого був знайомий з „Історією Русів", знав про варварство російської армії при захопленні Батурина, і для нього це питання звучало цілком виправдано без докладніших пояснень автора. А взагалі цей уривок давав матеріял для надуми. Мазепа під омофором Божої Матері і щорічні прокляття на адресу гетьмана в тій самій церкві, де він на іконі зображений. Який змістовний натяк на брудний цинізм московської церкви!" (Юрій Бойко, „Шевченко і Москва", Мюнхен, 1952, ст. 54).

**
*

За три місяці до своєї смерти Шевченко у своєму вірші „Бували войни і військові свари" ганьбив зрадників українського народу. З-поміж цих зрадників Шевченко з самого початку згадав Гната Галагана, що зрадив гетьмана Івана Мазепу і запорожців. Галаган своєю зрадою допоміг москалям здобути Січ. Згадав Шевченко ще одного зрадника українського народу, Василя Кочубея, що зробив донос цареві на Мазепу. Шевченко гнівно картає панів-зрадників, називаючи їх шашелями, що точать старе дерево — Україну. Шевченко вірить, що ця каїнова робота зрадників українського народу, цих „няньок, дядьків отечества чужого" марна, бо від коріння того дуба могутнього „зелені парості ростуть". Шевченко вірить в перемогу українського народу, вірить в те, що

Козак безверхий упаде,
Розтрощить трон, порве порфіру,
Роздавить вашого кумира,
Людськії шашелі!

**
*

Великий поет українського народу, відбиваючи в своїх творах історичні події, часто звертався до доби Івана Мазепи. Шевченко з захопленням описував величні церкви, побудовані гетьманом Мазепою. Шевченко з великою прихильністю ставився до спроби гетьмана Мазепи відірвати Україну від Московської держави, звільнити український народ від надмірного визиску, від тих страшних тягарів, що їх накладала на Україну Московська держава. Шевченко, подавши опис жорстокого московського терору на Україні, проклинав ката українського народу царя Петра І. Шевченко висловлював свій гіркий жаль з приводу трагічної для України поразки гетьмана Мазепи під Полтавою.

Шевченко намагався з'ясувати собі причини цієї невдачі Мазепинського пляну визволення України з-під московського ярма. Шевченко вважав, що головною причиною поразки Мазепи була відсутність єдности, розпорошення українських сил:

„Ой, пожали б, якби були
Одностайно стали
Та з хвастовським полковником
Гетьмана єднали".

Розуміючи, що вирішальним чинником для здобуття перемоги над ворогом є одностайність, єдність, Шевченко в численних своїх творах закликав український народ до єдности. Єдність дає силу і веде до перемоги — ця думка висловлена в українській народній пісні часів Хмельниччини:

Тим то й стала по всьому світу
Страшенная козацькая сила,
Що у нас, панове-молодці,
Була воля і дума єдина!

До цієї єдности й однодушности кличе і Шевченко, звертаючись до Милосердного Бога з такою молитвою:

А всім нам вкупі на землі
Єдиномисліє подай
І братолюбіє пошли!

**
*

ЯКЩО ХОЧЕТЕ

ДОВІДАТИСЬ про життя українців у світі, а в Британії зокрема
ЗНАТИ український погляд на політичні події
ПРОЧИТАТИ вісті з України
РОЗШУКАТИ рідних і знайомих, знайти потрібне Вам оголошення і взагалі мати багатий різнома нітним змістом тижневик —

ПЕРЕДПЛАТІТЬ СОБІ ГАЗЕТУ

УКРАЇНСЬКА ДУМКА

Ціна прим. — 1/-. **Передплата на один рік — 2 ф.**

49, LINDEN GARDENS, NOTTING HILL GATE, LONDON, W. 2.

Видає СОЮЗ УКРАЇНЦІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

ШУКАЙТЕ «УКРАЇНСЬКОЇ ДУМКИ» В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ КНИГАРНІ!

У 20-РІЧЧЯ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ

ПОСЛИ СЕЙМУ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ

Вгорі Президент Карпатської України о. А. Волошин; перший ряд зліва: д-р М. Долинай — мін. здор., д-р Ю. Бращайко — мін. фін. і госп., Ю. Ревай — прем'єр і мін. закорд. справ, проф. А. Штефан — предс. Сейму і мін. шкіл., Ст. Клочурак — мін. нар. оборони; другий ряд: Ф. Ревай — заст. предсідн. Сейму, д-р Ст. Росоха — заст. предсідн. Сейму, інж. Л. Романюк — секр. Сейму, д-р М. Дутка — секр. Сейму, М. Тулик, Дм. Німчук, д-р М. Бращайко, І. Ґрига і М. Мандзюк; третій ряд: д-р В. Комаринський, М. Різдорфер, А. Олдофреді, д-р М. Дрбал, о. Ґ. Мойш, М. Марущак, о. К. Фделеш, В. Климпуш, о. Ю. Станинець; четвертий ряд: В. Шобей, І. Ігнатко, Ю. Пазуханич, о. А. Довбак, В. Попович, І. Качала, В. Лацанич.

Сейм Карпатської України був обраний 12 лютого 1939 р. в таємних і прямих виборах на основі виборчих законів ЧСР. Сейм складався з 32 послів, у тому числі було три представники національних меншостей (чеської, румунської та німецької). На своїй історичній сесії 15-го березня 1939 р. Сейм одноголосно схвалив закон про державну незалежність Карпатської України.

ДАЛЕКИЙ ВІДГУК

(Спогад)

Події 1939 року на Закарпатті притягли увагу всього українського народу, поневоленого тоді й поділеного між декількома державами. Усі українські серця забилися тоді в радісному сподіванні, що хоч на маленькому клаптику української землі таки створиться українська незалежна держава, фортеця й осередок вільного національного життя.

Я жив тоді в м. П'ятигірському на Північному Кавказі. Коло мене, як людини старшого покоління, гуртувалася інтеліґентна молодь, заступники найдужче поневоленої частини українського народу. Ми всі болюче переживали заборону українського культурного життя у тому краї (Кубанщина, Ставропільщина, колишня Терщина) з його трьома мільйонами українців (за переписом 1926 р.). Там же від грудня 1932 року була ліквідована українізація, після того там навіть називатись українцем було небезпечно. Тож для нас події на Закарпатті були особливо великою передзнакою прийдешніх всеукраїнських подій.

Большевицька преса або замовчувала ті події (пригадую, що про створення збройних сил Карпатської України — карпатських січовиків — була тільки петитна замітка в урядовій газеті „Известия"), або вороже їх пояснювала. Та й сам Сталін назвав Карпатську Україну „моською" (цуциком), що гавкає на слона — СССР. Тож ми більше користувались інформаціями закордонних радіостанцій.

Мавши потужний радіоприймач, я ночами просиджував біля нього і ловив передачі з Праги, Варшави, Ужгороду, а після віденського арбітражу — з Хусту (чув, напр., промову А. Волошина). Польські домагання „вспульней ґраніци з венґрамі" вкидали мене в безмежну лють.

Як наш відгук на боротьбу наших закарпатських братів я написав ось таку поезію:

Закарпатським українцям

Тут, над Дніпром, у степах і на схилах Кавказу
Чуємо голос ваш, любі далекі брати,
Чуємо беркута клекіт, а в ньому і біль, і образу, —
Всі ми летіли б на крилах, щоб вам у біді помогти...
Тільки ж кордони ворожі, як фатум, стоять на заваді,
Крила приборкав нам ворог — не рушити нам ...
Та й у тенетах ворожих не піддамось ми загладі,
Грізно від гір і до гір „годі!" ми крикнем катам.

Цю поезійку я подаю тепер на доказ безперечної, сказати б, психологічної єдности українського народу на всьому просторі українських земель. Радість чи біль в одному кінці України лунає широким відгуком у другий її кінець. І ця єдність — найбільша запорука того, що український народ таки здобуде свою державу, здійснить те, що передбачав у пролозі до „Мойсея" Іван Франко, коли поєднував в одну цілість Кавказ і Бескид.

льней ґраніци з венґжамі" вкидали мене в

В. Ч.

ПОПУЛЯРНА РАДІОПЕРЕДАЧА
В ЧІКАҐО
п. н. « ГОЛОС СВОБОДИ »
EV 4- 5348 Л. і С. САМБІРСЬКІ **2243 W. THOMAS STR.**
2 рази в тижні: — П'ЯТНИЦЯ — СУБОТА — Год. 6:30 вечора
WHFC 1450 — FM 97,9
ПОДАЄ :
Міжнародний політичний огляд і коментарі, вісті з України, новини з українського громадського життя, передачі для дітей і молоді, літературно - музичні авдиції, гумореси, спортову радіохвилину, передачі про Україну англійською мовою, виступи представників Товариств, календар імпрез, інтерв'ю, оголошення купців і промисловців та інші цікаві новини.
С. Самбірський виробляє забезпечення на доми, меблі життя і т.п.

Іванна Чорнобривець

ХРИСТИНИ

Розлючені пси спиналися на задні лапи, гавкали, заходились до хрипоти, скавучали, гарчали, намагались перегризти ланцюги; з брязкотом підстрибували до сталевих стовпів, де були прикуті їхні нашийники, і силувались, здригаючись від напруги, проковтнути в чорні пащі вантажне авто, що оце несподіваним гостем спинилося перед брамою, буксуючи в снігових вибоїнах.

Комендант сибірсько-тайшетського концентраційного табору поклав телефонне слухальце, накинув наопаш великий кожух з довгою закуйовдженою вовною, находу натягнув хутряну вушанку і незграбною від величезних повстяників ходою вийшов на прохідну.

За ним почотом сунули його помічники, щоб належно прийняти нового в'язня. Вартові в повному озброєнні хукали в шкіряні рукавиці-однопальки, човгали солом'яними поступцями, били руками об поли, терли носи і щоки.

Льодовий північний вітер гуляв „на всю" і від скаженого морозу кругом кипіло.

Супровідники машини передали комендантові паперовий грубий конверт з написом: „Справа Ч. 4.908.367", а потім м'яко бухнули в сніг добре завинений хутряний мішок з отвором угорі і туго перев'язаний посередині.

— Розгортай! — нетерпеливо крикнув рябий від віспи охоронник, вирячивши баньковаті очі.

З розмотаних укривал виглянуло перелякане маленьке обличчя з кирпатеньким дитячим носиком, і по хвилині, переминаючи отерплі ноженята, вже скакала по льоді дівчинка років семи. Її привезли з далекого дитячого будинку до матері, що, відбувши свій десятиріч-ний в'язничний строк, мусіла тепер їхати на „вільну висилку".

Дитину брутально штурхнуто у загратовані проходи до брами, вилаяно і відіслано в барак до матері.

Уляна сиділа на дерев'яному помості. Це було її ліжко. Вона міцно притискала прозорими долонями посивілі скроні і безнадійно хитала головою.

Задушливий сухітний кашель підкочував до горла легені і живцем рвав усе в грудях. Її серце шалено билось; від безсилля кидало в піт, і червоні липкі згустки наповнювали рот.

Коли кашель припинявся, жінка поспішно складала до благої скриньки своє вбоге лахміття, час від часу прислухаючись, чи ніхто не йде. Вона ж дожидала дорогої гості-донечки.

П'ять довгих років мріяла Уляна про цю зустріч. Чорними безсонними ночами обмірковувала всі деталі майбутнього життя, але як не силкувалась, а уявити собі обличчя своєї дитини не могла. А ще десь у глибині душі завжди лякав здогад: „А що, як сплутали?! — Це ж у них цілком можливо, особливо під час транспорту дворічних малят. Бавлячись поперемінюють дітлахи жетончики, що висять у них на шийках, як легітимні документи, а нянькам що? Аби не верещали! Їм вони всі однакові. І ніхто з тієї „карашні" не запротестує, не пожаліється. Безжурно булькають у молочні пляшки та й годі!" — і пішла, пішла отак гуляти фантазія бідної матері.

Уляна заспокоювала себе тим, що за найкращий документ вона пам'ятала свою прикмету, а саме: за вушком має бути родима плямочка ...

Чергова змивала підлогу холодною водою. Димілa залізна піч, і в ній сичали мокрі соснові поліна. Було холодно, як у псярні. Вода застигала на підлозі шерхлим кострубатим килимом.

Змітаючи віником до цеберки блощиць, прусаків, тарганів, що відпочивали після нічної праці в горішніх тепліших кутах, чергова ладналась до щоденної „провірки чистоти".

— Коли ж твоя донечка приїде? — спитала жінка.

— Сьогодні, казали, — нетерпеливо виглядаючи крізь прохуханий у шибі прозір, відповіла Уляна.

— А як же її звати?

— Та вони ж інакше не записують, як Леніна, Мая, Октябрина, а хлопчиків: Маркслен, Фелікс, Октябрь, Спартак.

— А твою ж як?

— Сталіною комендант зареєстрував.

— Хм ... Ім'я! Як для собаки! Зовсім не християнське!

— Та він же безбожник, комуніст. Щоб йому й та рука всохла, що так записала!

— Мене ж обезславив ... Я так батькам своїм і не писала про це нічого. Боже! Мама мене б прокляли з кістками.

— Байстря колихати?! ...

— І ні діда, ні баби воно ніколи не побачить ...

— Та й чи живі вони?! Останній лист як одержала в 45-му році, саме через два роки по моїм арешті, то так і досі нічогісько!

— Отака зрадлива доля!

— А я ж була з гарним хазяйським сином, сусідським хлопцем Микитою заручена ... — райдужна усмішка заграла на її обличчі, і вона мрійливо додала:

— В повстанцях він був, а я йому їсти в ліс носила ... Ой, то той Йосип з другої вулиці, що сватав мене, із злости підстежив і доніс. Була я молода, здорова, як грім! Вісімнадцятий щойно наступив! А тепер, о Боже, двадцять восьмий! Як мене везли на цей проклятий Сибір, Йосип хотів відібрати собі життя, так жалкував за свій учинок. Писали попервах мені, що шукав гілляки в лісі та й стрів Микиту. — Стріляй! — закричав несамовито. — Стріляй! — Може, я хоч на цім світі гріх свій спокутую — сперся на смереку, розірвав сорочку на грудях, показуючи місце, куди цілити. Микита не зачепив його. Силою рвонув за рукав і повів до себе в ліс ... І так вони там обидва поневіряються, а я тут ...

Намерзлі вхідні двері заскрипіли й широко розчахнулись. На порозі стояло двоє.

— Дє ж мая мать?! — зухвало спитала дівчина, обертаючись до супровідника.

—Та, с веніком, ілі другая, та — дохлятіна?!

— Йой! Кур ... Курчатко моє, голуб'яточко !!... — заголосила Уляна до донечки. Мала обома руками відпихнула її, суворо погрозила в повітрі пальцем і відрізала:

— Ну, ти! Враг народа! Прр-авалюй!

— Мабуть, перемерзло з довгої дороги, зернятко моє ... — не розчувши добре змісту дитячої мови, ловила рученята Уляна і силкувалась зігріти їх, притягаючи ближче до печі. — А ось тобі сорочечка; тут сукеночка одна, друга, панчішки — клопоталась мати і в іржавій консервній банці гріла чай на воду.

— У нас, у дєтдомє, всє дєті в штанах ходят. Плаття носят только буржуйкі!

— Ото! Бачу, навчили ж тебе там „ на собак гавкати!" — вжахнулась чергова.

— Навчили, навчили! — перекривляла дівчина. — Нас харашо учілі! Я знаю стіхі про Сталіна, Лєніна, Чапаєва. Я знаю: Сталін нам всєм атец. І мнє тоже — задоволено кивнула дівчинка. — Я буду, как Зоя Космодемьянская!

— А ще чого мудрого тебе навчили? — роздратовано спитала чергова.

— Що, що?! — тупнула ногою Сталіна. — Я умєю танцевать: „Вдоль по уліцє метеліца метьот", „Камаринскую"! Павка, наш руководітель, вечером всьо на гармошкє іграл, а ми танцевалі.

— А що ж ви вдень робили? — спитала чергова.

— Удень?! — повторила без помилки дівчинка. Удєнь — дєтсад, школа. Послє абєда пілялі і таскалі драва, адбрасивалі снєг, вазілі воду, милі пали; лєтом — работалі на агародє.

— Бідна, бідна моя дитино! Вщент мову скалічили і не втямлю, що ти варнякаєш! Одне зрозуміло: і тебе запрягли гірко на шмат хліба заробляти! — мати побачила посинілі пальчики на лівій руці. — Відморозила?!

— Нє псіхуй! — погано вилаялась дівчина. — Ето в дєтдомє прошлой зімой.

— Та вони ж свербітимуть! — бідкалась Уляна.

— Свербітимуть, свербітимуть ... — знов перекривила дівчинка і висолопила матері язика. — Паварачівайся скарєє, єсть давай! Нам там гаварілі, што ви всє тут врєдітелі і „контра", — гу-у!... — дівчатко здригнулось, гидуючи. — Вас нада всєх вистрєлять, ьи ж хатєлі саветськую власть пагубіть?! ... Я знаю, знаю всьо! — немов виголошуючи присуд, грізно белькотала дитина.

Обидві жінки сумно переглядались і докірливо кивали головами.

— Але ж на, мудрагелику, випий гарячого!

Уляна витягла з-під приголовача брудний вузлик. У ньому, як ціннощі, зберігалися дві грудочки відталого жовтого цукру і два пшеничні сухарики, що їх на Великдень мала в подарунок від приятельки. Все це Уляна терпеливо додержала до врочистої хвилини і тепер, тріюмфуючи, поклала перед банкою паруючого окропу.

Втомлена приїжджа дивилась на матір сонними очима. Вона загрілась напоєм і скоро заснула. А Уляна цілувала їй руки й ноги, перебирала волоссячко, задоволено позирала на родиму плямку за вушком і старанно вкривала, щоб ніде не піддувало.

Мешканці бараку сьогодні особливо поспішали з роботи додому. В присінках дзвінко оббивали примерзлий до взуття лід, обтрушували з одежі сніг. Кімната вщерть наповнилась живими голосами, і дівчинка прокинулась.

Десятки поглядів спинялись на малому створінні, і всім воно когось нагадувало: вну-

чатко, незабутнього синочка, дорогу хрещеницю чи небожа.

З вечірньої пайки хліба майже кожна жінка вламлювала шматочок і мовчки клала на Улянин стіл.

Цього вечора допізна не спали жінки-в'язні. Одні стругали дерев'яні ляльки для гості, інші шили з ганчірок дитячу білизну, красили в корі шматки старих спідниць на сукеночки, варили якісь страви, розминали в муку сухарі і пекли коржі на торти, кришили салатки, скроплюючи олією, що кілька днів для цього по капельці збирали у пляшечку. Рибним шматочкам, заощадженим за тиждень, теж давали порядок. П'ять старших досвідчених жінок були зайняті відповідальнішою роботою: вони з кропив'яних лантухів приготовляли священичі шати. Гуртом вирішили перед висилкою потай охристити Улянину доньку і дати їй ім'я: Христина.

Всі три дні, коли Сталіна вставала, вона не знала, за що вперше вхопитися. Перед нею лежали щирі дари робітниць: якась суха медова грушка, жменька зів'яленої калини, хвостик оселедця, цибулинка, виловлені в „баланді" шматочки м'ясних тельбухів або спечена, ще тепла, картоплина. На закуску манила до себе засмоктана іриска, а то й кусничок пірника або пиріжка.

Дівчинка оговталась. Вона тепер не дивилась на матір з-під лоба, а ніжно пестилась на її грудях і не відставала від Уляни ні на крок.

Їй уже розказали про Бозю, і вона охоче погоджувались прийняти таїнство Хрищення.

Саме напередодні Улянииного від'їзду, увечері, коли голосники хрипливо скликали до таборового кіна, до жіночого бараку шасnула тінь старенької бабусі.

В сінях її зустріли молодиці і помогли переодягнутись. Це був старенький священик-в'язень, що чистив латрини в адміністраційному відділі. По лахмітті, в яке він був завжди убраний, трудно розпізнати особу чоловічої статі. Тому на нього так і гукали зневажливо завжди:

— Ей, ти, бабко!

Тепер він стояв серед бараку величний, як пророк, в провізоричному церковному одінні з дерев'яним хрестом у руках і залізним на грудях.

Він розстібнув свою „натільну фуфайку" і витягнув полотняний капшук, що завжди висів на його грудях, якого не здіймав ні вдень, ні вночі. Там захована була пляшечка йорданської води і молекулярні крихітки „Святих Дарів", що їх одержав він у пачці „з волі".

Почалася відправа. Урочисто і з натхненням підспівували жінки. Камінчики сухої смоли танули на вугликах у черепочку, наповнюючи барак церковним ароматом.

В'язні стояли на колінах побожно христились, клали доземні поклони. Спраглі душі щиро молились. Схрестивши руки, стояла Уляна, перебираючи губами слова молитви, а по щоках рівчаками скапували додолу рясні краплельки.

Дівчинка зовсім розгубилась, зм'якла. Її ж охрестили, запричастили, і тепер кожний здоровив її і бажав Уляні щастя в майбутньому.

Посідали за столи, заставлені стравами і прикрашені живими сосновими вітами.

Священик ніжно пестив дитячу голівку і охоче ласував буквально ні з чого злагоджені їстива.

Втомлені обличчя каторжниць промінювали радістю і задоволенням, що виконали обов'язок. Це було найбільше свято їхньої численної баракової родини. І кожна, бодай на хвилину, поринала в спогад тепер уже ілюзорного, давно проминулого сімейного щастя і затишку.

Раптом із силою рванув хтось сінешні двері. Почулась чотириповерхова лайка коменданта. За мить столи спорожніли. Все було сховане, лише нашвидку не збагнули, куди діти старого.

А в двері уперто ломилось начальство і грюкало без упину. Священик спішно накинув на себе своє дрантя, поховав хрести і сміливо йшов назустріч до вхідних дверей.

Заржавілі завіси лопнули. Клацаючи замками рушниць, до бараку ввірвалась варта.

Якусь мить тривала німа сцена.

По кількох секундах її перервав уривчастий різкий крик начальника табору.

— Ти що тут робиш, підлий Водолазе?!

— Твою доньку охристив, — спокійно відповів отець.

Комендант зблід. Нижня губа засмикалась від люті. Він зміряв від ніг до голови дрижачу Уляну і носком чобота злісно штуркнув Христину.

— Не чіпай дитини !!! — здригнувся від хору рішучих голосів барак.

— Це твоя робота?! — кивнув головою начальник в бік священика.

Той мовчав.

— Обом по десять, по десять !! — кричав комендант. — Тобі, стара контро, за образу моєї чести, за наклеп — десять років !!!

— А тобі, Черненко, за масову релігійну пропаганду в таборі також не обминути но-

В. Ласовський

ЗУСТРІЧІ З БЛАВАЦЬКИМ

Смерть Блавацького сповнила мене була особливим смутком. На своєму віку мені довелося назавжди прощатися з багатьма прекрасними людьми! Мене зв'язували з ними або спільний творчий шлях, або довгі розмови та мріяння, або лише дві-три принагідні розмови, що зовсім вистачали, щоб проникнути глибоко в моє серце як непроминаюча ласка, як те найліпше та найясніше, чого можемо чекати від нашого оточення. Такими були для мене: поет Антонич, що вчасно відійшов, графік Ковжун, малярі великої культури й таланту Гавран і Винницький, обидва недоцінені й забуті, кінорежисер О. Довженко, невпізнаний та майже незнаний, перший у нашій літературі неоромантик-дияволіст Чекмановський-Нивинський, маляр Азовський ...

А ось Володимир Блавацький, вдумливий майстер-аматор, шляхетний мистець, неприєднаний ворог творчого плебейства-шаблъону та мавпячого наподобництва. А передусім Блавацький мистець-патріот і громадянин, що так само гостро засуджував і плебейство-мистецтвотворення і всякі спроби відривати мистецтво від національного кореня та позбавляти його призначення формувати національну духову субстанцію. Але засуджував так само намагання політиканів і партійних доктринерів загнуздувати мистецтво малим і проминальним.

Але не тільки в моєму серці відчуватиметься Блавацький незаступною втратою. Втратили його тисячі таких, як я, поклонників його таланту й незбагнутого в тому таланті чару, того неповторного і своєрідного, що поставило його в авангард сучасних українських мистців, що зробило його великим.

Відійшов Блавацький у розквіті творчих сил, маючи так багато ще сказати та вдіяти для нашої культури! Жаль тільки, що, мабуть, цінний вантаж його акторської майстерности та мистецтва не знайшов в акторському оточенні, де діяв мистець, продовжувачів і талановитих переємців.

Трьома наворотами зводила нас доля з Блавацьким. Уперше, а це було кілька років до війни, у Львові, за почином д-ра Ю. Студинського та д-ра Г. Лужницького, склалася ініціятивна група для заснування товариства на засадах ордену з метою розрухати затхлу культурну атмосферу галицької провінції, знайомлячи її з культурнотворчою проблематикою Заходу, а головно Франції.

Перше засідання ініціяторів відбулося в помешканні Лужницького. Тут я вперше познайомився з Блавацьким, якого знав досі тільки із сцени. Він з'явився на засідання з підтіненими гримом очима і виправдував своє спізнення тим, що приїхав з підльвівського містечка просто з „генералки". Згодом я бачив його завжди стомленим, у поспіху, із слідами нашвидку стертого з обличчя гриму, що тільки підкреслював його глибокі, повні внутрішнього горіння очі.

Нас, ініціяторів, було тільки чотири, а тому на кожного з нас, в тому й на Блавацького, випало декілька разів широко висловлюватися в уточнюванні завдань і засобів діяння „Клюбу мальконтентів", як ми назвали майбутній орден. Я із зацікавленням прислухався до думок улюбленого актора. Признаюся, я ніяк не підозрівав у нього такої широчіні горизонтів думки, такої умілости формулювання поглядів та аналізування явищ, проти яких наш орден мав діяти. Голос його бринів у моєму вусі звучанням приглушуваної металевої струни. Кожне слово він відкарбовував чітко, хоч надавав приголосним якогось особливого оксамитного пом'якшення. Він говорив незвичайно чистою літературною мовою, чим дуже відтінювався від „заграничної" мови Студинського і Лужницького.

Від того історичного дня для „Клюбу мальконтентів", що так ніколи й не здійснився,

---

ХРИСТИНИ

вої десятки !!! — підскочив до старенького і плюнув йому в обличчя.

— Я це зроблю !! Я доб'юся свого !!! — і вітром винісся з бараку.

Варта кулаками виштовхувала священика надвір, а він здвигав плечима, розмахував старечими руками, спокійно говорив:

— Та мені що? Зовсім байдуже! Нехай не десять, а двадцять п'ять ще присудять! Мені вісімдесят чотири роки. Ну, скільки ще лишилось мені промучитись на цім грішнім світі з моєю давучою астмою!? ... А от її, її справді шкода. Ох, горе, горе! ... І сьогодні хрищеницю мою знов Сталіною до дитячого будинку відвезуть! ...

моя пошана до Блавацького зросла незвичайно. Я збагнув у ньому видатну індивідуальність, яка своїм інтелектом і культурою на голову переростала багатьох галицьких „світочів" мистецтва та мистецької критики. Скільки таких засідань відбула наша ініціятивна група, не пам'ятаю. Знаю тільки, що на першому чи на другому кожний з нас зобов'язався помістити в „своїй" газеті (кожний постійно працював у якійсь газеті) низку статтей з метою підготовляти ґрунт для прийдешньої праці ордену. Тоді Блавацький помістив дуже добру статтю (чи не в „Новому Часі"), де з'ясовував болючу проблему культурної відсталости галицької інтеліґенції, галицького творця та споживача мистецтва. Спеціяльний наголос було покладено на світла і тіні нашого театру.

Склалося так, що, коли перші труднощі в здійснюванні наших „революційних" ідей мальконтентів знеохотили решту ініціяторів, на останнє засідання, яке, пригадую собі, було призначене в моєму помешканні, прибув тільки Блавацький.

Чекаючи даремно решти членів, ми за чайком поринули в довгу розмову. І вдруге здивувала мене його несподівана обізнаність з усіма крутими формально-ідейними проблемами тогочасного мистецтва. Ми сиділи в моїй майстерні, і я порозкладав перед гостем свої картини. Він давав їм оцінки, вказував на ґріхи, влучно й дотепно пильнуючи, щоб не вразити моєї авторської амбіції. Далі він перелічував прізвища світових малярів, висловлював свої думки про ті чи інші малярські напрямки.

Я забував, що переді мною сидить актор убогого українського, по суті провінційного театрику, і мені здавалося, що говорю з якимсь старшим товаришем з моєї професії, здатним углюблюватися в мої творчі наміри і виповіді та „розвінчувати" їх, як мало хто інший.

Далі він коротко й чітко з'ясував мені свій погляд на завдання сучасного українського мистця. Він речево, безпристрасно, як річ уже продуману та скристалізовану, вказав на потребу основно вивчати західно-европейське мистецтво та багатство українського фольклору. В поєднанні цих двох елементів він убачав єдину можливість влитися нашому мистецтву в річище европейських мистецтв без затрати національного характеру. Але засвоювання обох елементів повинно бути органічне та доконуватися повільно, довгими роками. Може, навіть і не в нашому поколінні це синтезування зродить „національний стиль", що його вже й негайно прагне бачити наша невігласна критика та публіцистика. Він з ґіркою іронією наводив приклади з практики деяких наших малярів, письменників і композиторів, які, доґоджаючи нерозумному патріотизмові публіки або власній малокультурності, манірничали в дешевому европеїзмі або в грубо европеїзованому етнографізмі. Безумовно, ні тангізованою коломийкою, ні модернізованою візантійщиною ми, професійні мистці, не виявимо світові потужних культурних, віками нагромаджуваних скарбів нашої прекрасної селянської нації. Сьогодні ж у мистецькій практиці ліпше піддаватися впливам ліпших европейських зразків, ніж під похвальний шумок горекритики займатися в наших умовах люксусом самодурства, що йому ґріш ціна.

З якоюсь безнадійністю та смутком він говорив про галицький театр у наших політичних умовах. Для росту театру нам бракує трьох головних чинників: ґрошей, глядача і культурного актора. Багато дечого говорив ще про Леся Курбаса та його товаришів, про постановки в „Березолі", але я, ґрішним ділом, був тоді такий нетямущий у театральному мистецтві, що цікаві спогади й думки мого милого гостя, потрапивши в мої вуха, не збереглися в пам'яті. Може, завдяки Блавацькому, з того часу справи театру перестали бути для мене байдужими, і я почав їх по спромозі вивчати.

Це була остання наша розмова в умовах „панської" Польщі. „Визволення" дикою, скісноокою, брудною і обдертою ордою, що понуро просунулась вулицями Львова, перекинуло його догори ногами. Як лише проминуло перше наше очманіння від „радости визволення", всіма нами, мистецькими робітниками закрутила якась божевільна каруселя „оргкомітетів", мітингів, лекцій історії ВКПБ, творчих нарад, демонстрацій з рухомими іконостасами бісівських подоб політбюро. Декілька разів на таких мітинґах і спільних нарадах з акторами я зустрічався з Блавацьким. Ми поглядали один на одного із співчуттям, бо на це таки було багато причин. Крім банальних фраз, якими перекидалися, а за якими почувалося прикре ствердження факту, мовляв, попалися, голубчику, не розмовляли із собою. Воно таки ліпше було не розмовляти. Кожний з нас „з минулим", як говорилося, на свій рахунок трусив штанами. В цих умовах кожний з нас мусів виявляти велику творчу та громадську діяльність. Виявляв її і Блавацький. Його постановка, його акторська майстерність з'єднали йому багато прихильників серед большевицької знаті. (Та все ж і ця популярність не виключала можливости зникнути з поля зору безшелесно й безслідно). Тож бачив я завжди Блавацького із суворо-скупченим обличчям, як у людини, приготованої на всякий несподіваний удар.

Аж раз, а було це декілька місяців перед

приходом німців, я випадково зустрів його на Високому Замку. Ми привіталися з якоюсь особливою сердечністю та ... зніяковінням. Думаю, що й у Блавацького, як і в мене, було почуття забрудженості, почуття якогось духового розвінчання моторошною теперішністю, порівнюючи з тими двома невинними „мальконтентами", які вели колись такі тепер страшно неактуальні розмови.

... Якось розговорилися. Я спитався про новоперебудоване кіно „Лев" у прекрасний модерний театр ім. Лесі Українки, вивінуваний оборотовою сценою, чудовим освітленням та досконалою акустикою. Це вивело Блавацького із зніяковіння. Ми наче б то мали про що балакати. Він оживився. Ах, подумати тільки, він, провінційний актор мандрівного театру, що з ласки польського „нє позвалям" мусів був грати майже по стодолах, може тепер грати на двох столичних сценах, а вчорашні „культуртрегери" можуть бути тільки глядачами в українському театрі. Я відчував фальшивий тон його оживлення.

— Ах, які ми тепер щасливі ... — кинув я замислено. Блавацький щиро, так щиро засміявся, що я подумав, що він цей сміх „заграв". Але він сміявся щиро, вкладаючи в свій сміх увесь глум над кепським фарсом, що його доля заставила грати нас і подібних нам колишніх „мальконтентів". Його сміх розігнав почуття зніяковіння. Обережно, кидаючи оком на боки, ми навипередки, якось гарячково, почали оцінювати наше положення.

Я дивувався, що він, будучи без родини, не знайшов нагоди чкурнути під німецьку займанщину.

— Але ж, мій друже, моя родина, моя акторська родина більша від вашої. А всі ми, наче галерники, приковані до дощок ... Еміґрувати — було б для мене все одно, що сквитуватися з моїм акторством. Значить, з собою ...

Ми говорили про соцреалізм. Я поспитався, чи вкладаються йому в голову суперечності в понятті мистецтва, формульованого за діялектичним матеріялізмом, яке психологію зводить до біології, а естетику — до утилітаризму. Він нетерпеливо замахав рукою, мовляв, це я турбуюся очевидними нісенітницями, коли над нами Дамоклів меч. Коли б лише вирватись з цілою шкурою. Але він має прочуття, що він ще гратиме на українській національній сцені. Він має певність ... Він має певні відомості (тут він знизив голос до обережного шепоту), що цей стан не потриває довго. Все буде гаразд ... Я не вірив „певним відомостям", бо це ж був час, коли гітлерівські та московські бонзи, любенько здружені, трохи не в обіймах позували перед фільмовими об'єктивами, а Москва посилала до Берліна місії культурного наближення. Але про свій сумнів я не сказав нічого. При прощанні він спитав, чи пам'ятаю мальконтентів. Я відповів, що це такі космічно далекі справи, такі неактуальні ...

— Вони будуть актуаульні, — він попрощався зі мною, стискаючи мою долоню своїми довгими, прекрасними пальцями, в яких було стільки мистецтва ... За большевиків ми більше не розмовляли.

Але „певні відомості" Блавацького виявилися певніші від моїх песимістичних розрахунків. По кількох місяцях на львівських площах, „прикрашених" опудалами Леніна, Сталіна, червоноармійців з наїженими клинками, колгоспниць з серпами та робітників з молотами, з куп дощок, дротяних риштувань, відламків гіпсу клубився дим. Це дотлівали рештки тандитного соцреалізму, заміненого загальним гнівом у купи сміття. З-поміж тліючих дощок і румовищ визирали безносі машкари Сталінів, лисі черепи Ленінів або обеззброєні кулаки поламаних червоноармійців.

Прийшли нові „визволителі". З загального хаосу, в який попав столичний Львів, виринула, як сила порядку і формування, перша лава українських патріотів. Враз із першими емісарами ОУН (р), що з'явилися закурені фронтовими димами, вони кинулися відбудовувати з черепків адміністрації й загального розладдя столицю ЗУЗ. Одним з перших, що взявся за порядкування культурно - мистецьких справ, був саме Блавацький.

Пригадую чергову зустріч з ним у нових умовах. Це було на Підвальній вулиці, при нагоді перших зборів інтеліґенції, скликаних ОУН (р). Він знову кріпко потиснув мені долоню.

— Пригадуєте нашу останню зустріч на Високому Замку? Що ж, добрі були мої інформації? — його обличчя опромінювала радісна усмішка. Можливо, він думав про те запевнення, що гратиме ще на національній сцені. Але це було ще до проголошення відновлення української державности й усіх тих трагічних подій, які вслід за цим пішли.

Я нічого не відповів, я був розгублений. Я радів радістю Блавацького, радів своєю радістю і радістю всіх тих навкруги мене, яких обличчя сяяли безмежним щастям.

На деякий час ми втратили один одного з очей: кожний пірнув у будову, відбудову і перебудову. А за той час брутальна юнкерська жменя все цупкіше та цупкіше затискалася навколо весняних паростків українського жит-

тя. Пішли арешти за арештами, всякі обмеження в адміністрації, в культурному житті. Але Блавацький із своєю трупою навіженим темпом сипав виставами, підвищував їх рівень, вишколював і перевишколював свій ансамбль і темпом праці та великими репертуарними здобутками, здавалося, хотів закріпити за нами стан посідання столичного театру, право на самобутній розвиток української культури.

Оного разу він призначив мені побачення у своєму кабінеті в пильній справі. Він коротко з'ясував мені про курси для підвищення акторських кваліфікацій для членів львівського ансамблю, що він їх задумав улаштувати з Йосипом Гірняком. Я мав викладати мистецтвознавство, з особливим з'ясуванням проблем сучасного мистецтва. Я охоче погодився, склав навчальний плян та взявся до праці. На жаль, по декількох лекціях актори-курсанти виявили таку нехіть до мистецьких проблем і такий примітивізм та неуцтво, що, коли на одну лекцію явилося тільки троє чи четверо, що дійсно користали з викладів, я рішився зліквідувати свою ролю викладача та пішов з цим рішенням до Блавацького. Він вислухав мої жалі та втомленим голосом заявив, що малокультурність більшости акторів — це його роз'ятрена рана. Він видався мені тоді стомленим, нервовим, риси його обличчя загострилися, затвердли, наче б замикали від чужих поглядів якусь внутрішню гіркоту чи розчарованість. Мене це трохи здивувало, бо, крім національного горя, яке нам усім довелося переживати від нових „визволителів", Блавацький мав, порівнюючи з умовами мистців інших галузей, ідеальні умови для праці, росту та здійснювання ідей колишніх „мальконтентів". На якусь ширшу розмову не вдалося його спровокувати. Він збув мене холодно, майже нечемно. Я з почуттям деякої прикрости покидав кабінет Блавацького, нагадуючи собі казочку про того сусіда, що знайшов закопаний скарб і сусідові з-за плота показав на свої високі пороги, мовляв, он бачиш, зависокі пороги на твої ноги.

Але я помилився в оцінці колишнього „мальконтента". Він залишився давнім мрійником і мистцем. Його ні трохи не вбили в пиху ні поліпшені умови праці, ні велика популярність та обожнювання глядача, ні великі досягнення як актора, режисера та директора театру. Це я ствердив при нагоді, коли він удруге викликав мене спішним порядком до себе. Він прийняв мене радісно, сердечно, з милою усмішкою на своєму чарівному обличчі. Кажу „чарівному", бо хто знав його, а ще в праці, знав як погромника вайлуватих і непіддатливих акторів на пробах, знав у напруженій праці над собою, коли всі риси обличчя спотворювалися аж до неприємної або жорстокої гримаси, той певно знав і його принадну, кажучи по-театральному, маску, коли він був духово відпружений або плянував щось нове, що було ще лише в сфері ідеї, задуму.

— Маю для вас милу, я певен, дуже милу несподіванку, — сказав мені без довших вступів. — Оформлюйте „Землю" Стефаника. Хочу її поставити так ... по-нашому. Пам'ятаєте розмову двох „мальконтентів" у вашому затишному домику? Ескізи мусять бути зроблені в найкоротшому часі. Мої режисерські побажання ось такі ...

Все це було сказане швидко, без найменшої перерви, в яку б я міг уставити свою думку про себе, як оформлювача такої складної речі, як Стефаникова „Земля". А я був, правду сказавши, невисокої думки. І, власне, це заставило мене зовсім збентежитися, коли ще до мене говорили таким тоном, який виключав найменшу спробу протиставитися. За хвилину я вже сидів у глибокому масивному шкуратяному фотелі, у важких клубах сизого цигаркового диму, пасивно сприймаючи режисерські диспозиції Блавацького. Вони були зв'язкі, категоричні, ясно сформовані.

Щойно під кінець розмови я зробив нерішучу спробу протиставитися накинутій мені ролі, посилаючись на свою практичну неознайомленість із зрадливими таємницями сцени.

Блавацький жартома виштовхав мене за двері. Авдієнція закінчена. Не маємо часу. Балачки зайві. До роботи!

— Але ж ... — я хотів щось говорити. Він причинив уже за мною двері. Потім відчинив їх знову й гукнув мені вслід:

— Робіть ескізи, в постановці вам допоможу.

Спочатку з острахом, а далі з щораз то більшим запалом і самопевністю креслив я ескізи, бігав до театру, проміряв сцену, вивчав освітлення. Десь за тиждень я знову був у Блавацького з готовими ескізами.

Ідея оформлення була сперта на наші вертепні традиції. Лаштунки мали бути зовсім примітизовані, перспектива до максимуму сплощена, долівка підведена до 20 ст. нахилу до глядача. Сцена поділена на два розділи, з двома завісами (концепція Блавацького). Ескізи Блавацькому дуже сподобалися. Признаюся нескромно, мені теж. Радість розпирала мені груди, коли Блавацький, розглядаючи їх, сказав: — Ніяких поправок, вони ідеально припасовані до моїх задумів ... Негайно здаю до майстерень для виконання. Будь ласка, стежіть за виконанням.

Мій Боже, але як же далеко від ескізу до оформленої сцени! Моя радість, що своїм

оформленням зроблю ревеляцію, заставлю глядача по відслоненні завіси зачудуватися принадною простотою лаштунків, їх дискретною притишеністю, їх згармонізуванням з вабливою простотою стефаниківської візії, ця радість від зустрічі з квачами малярського цеху, пилками й молотками столярського, проклеєним мішковинням і клоччям бутафорського, розвіялася, як сон наївної пансіонерки. Я бачив, як брутально та безжалісно нівечить велика виробнича машина проклятих цехів мої вимріяні контури, мої вишукані кольори ескізів. До цих розчарувань прибули протести акторів проти несамовитого нахилу долівки сцени. А вже зустріч з безсердечними світлотехніками умогилили мене остаточно. Вони різали одночасно декорації та обличчя актора якимись дикими світляними ножами, замість виділяти одне від одного, замість приглушувати лаштунки, а вирисовувати актора. Врешті я зрозумів, що ні цехи, ні світлотехніки тут не винні, тільки я сам, не вміючи кермувати цією великою складною виробничою машиною. Я зробив гіркий докір Блавацькому, мовляв, ви ж мені обіцяли допомогти. Він усміхнувся одним із тих своїх усміхів, що найбільше роззброювали.

— Не турбуйтеся, декорація вийшла не така вже кепська. Я вже бачив гірші ...

Я занімів з досади.

По прем'єрі моя досада і злість на Блавацького зовсім зникли. Він грав на тлі моїх невдалих декорацій, і ця гра вивела з поля уваги глядача не тільки самі декорації, але й усе, що не було Блавацьким.

***

Мені здається, що в „Землі", в епізоді „Вона, земля" Блавацький досягнув вершка своєї акторської творчости. Для глядача, що спостерігав його гру на прем'єрі чи в повторених виставах, Блавацький створив картину, яка, безумовно, потрясала своєю глибиною. Культурний глядач мав змогу в цій одній відслоні, в цьому тільки монолозі, збагнути геніяльні закладення таланту цього великого актора. Він міг завважити, як майстерно, з піетизмом і незвичайним відчуттям Блавацький інтерпретував незрівнянного Стефаника. Він міг зачудуватися грою, появою, жестом, майстерністю слова.

Але все це, взяте вкупі, було наснажене такою експресією, такою мистецькою правдою, що емоційність сприймання відбирала глядачеві спромогу аналізувати.

Приглядаючись до проб і „генералки", я мав нагоду позбутися в деякій мірі емоційности сприймання. На прем'єрі я, власне, аналізував. Не будучи ні театральним критиком, ні театрознавцем, я все таки попробую своїми невеликими засобами накреслити творчий силует Блавацького.

Свою гру Блавацький, робив він це свідомо чи несвідомо, розкладав на три досить виразно розмежовані площини. Перша — візуальна площина, в якій спостерігалося акторську майстерність, сказати б, ремесло. Це був жест і розв'язання тіла, це була міміка й координація міму з жестом. На цій площині яскраво виходила своєрідна гра його пальців. Мені не доводилося спостерігати ні на екрані, ні на сцені цього засобу, доведеного до такої вимовности й такого багатства, як у Блавацького. Я десь читав, що немає такого, навіть найбільш абстрактного поняття, якого б талановитий актор не міг з'ясувати мімом. Здається, не було таких почувань, яких би Блавацький не міг був передати грою своїх пальців.

У ділянці пластики тіла він досягав незвичайного. В згаданому епізоді всі складки полотнянки, в яку був одягнений, грали, виконуючи слухняно гру м'язів тіла, підпорядковані подуманому актором образові. Це виразно спостерігалося у зверненні до Бога, причому легко зігнена в лікті рука спрямовувала всі морщення сорочки від ліктя донизу по вертикалі.

Майстерство слова Блавацького настільки відоме його глядачеві, що про нього зайво говорити. Хочу тільки сказати, що воно вводило нас у другу площину — психологічну.

Блавацький належав до того типу акторів, що не вселювався в психологію типажу без решти. Він уселював типаж у себе і то, сказати б, із рештою. Цією рештою була частина актора, не займана життям персонажу. Ця „решта" особи актора показувала типовість персонажу, показувала глядачеві психологічну закономірність у ділянці персонажу. Роздвоєний Блавацький водив свого лицедія по сцені половиною своєї особовости і, таким чином, скоріше описував його, ніж показував усім собою. Суґестивність образу лицедія на цьому нічого не втрачала, але така його роздвоєність була вихісновувана мистцем за передпосилку в третю площину його мистецтва — філософічну.

Блавацький був мистцем-мислителем. І я точно знаю, що він, готуючись до виконання якоїсь ролі, спрямовував усі свої творчі засоби, обидва попередні пляни до цього третього. Тому найбільш помічні репліки або мізансцени, які він умів так блискуче створювати, втрачали гостроту відірваного, самого для себе комізму, бо, власне, заставляли глядача думати.

Якого роду мислителем був Блавацький? Судячи по його сценічних філософічних деклярацiях, можна було ствердити, що свій світогляд він беріг для себе. Філософічний плян своєї творчости він створював унаочнюванням глядачеві наявности якоїсь філософічної проблеми, в таких чи інших положеннях діяння персонажу.

Коли беру до уваги гру Блавацького, напр., у „Землі", наважуся викрити ще й четвертий плян. Цей плян я назвав би трансцедентним. У ньому відблискували три попередні. В ньому вони пов'язувалися в єдину цілість і, як угнуте дзеркало якогось двобічного прожектора, світлом мистецького горіння актора просвітлювали одночасно сутіні людської підсвідомости й позаобрійні далечіні, що ведуть людську думку та почування до Того, що в Ньому все. Творча індивідуальність великого Блавацького вела думки й почування свого сприймача цим світляним шляхом до висот. А це є єдиноправильний шлях мистецтва.

**
*

Режисерська праця Блавацького вимагала б окремої згадки. На цьому полі він мав чималі успіхи. Але, на мою скромну думку, рівняти Блавацького-актора з Блавацьким-режисером таки не доводиться. Бо, навіть режисеруючи, він не переставав бути яскравою, майже геніяльною акторською індивідуальністю. А, власне, це й применшувало висліди його режисерської творчости.

**
*

Нестало Блавацького між нами. Є багато причин, щоб гірко жаліти, що не здійснилися його прочуття грати на вільній національній сцені.

Вільна національна сцена ... Які чарівні слова!

Нам відомо, що є ще, славити Бога, в повному здоров'ї геніяльний актор, близький співробітник Леся Курбаса, співтовариш покійного Блавацького — Йосип Гірняк. Відомо нам і те, що є багато в Північній Америці вихованого ним і його високоталановитою дружиною театрального молодняку. Можна створити новий національний, хоч і на чужій землі, український театр. Можна, справді можна, шановна українська еміґраційна громадо! Бодай на одному місці нашої планети можна створити такий театр, який би вів його акторів, його глядачів та українську драматичну культуру до висот. Бо інакше ми втрачатимемо так багато, як ось те, що не бачимо між нами Блавацького. Може, болючий факт Його відходу від нас нагадає нам про наші забуті обов'язки супроти Нації і її духа.

НОВІ ВИДАННЯ

ВИДАВНИЦТВА МИКОЛИ ДЕНИСЮКА

що вже появилися або є в друку:

Леся Храплива — У ТЕМРЯВІ — нариси. Брош. $ 1.00
в твердій оправі $ 1.50

Зосим Дончук — ПРІРВА — роман (тверда оправа) $ 5.00

Микола Ковалевський — У ДЖЕРЕЛАХ БОРОТЬБИ — спогади
два томи в твердій оправі $ 10.00

Галя Лагодинська — ДО СОНЦЯ — ДО ВОЛІ — повість
(тверда оправа) $ 3.50

Хто з наших передплатників замовляє всі ці твори загальної вартости $ 20.00
платить за них лише $ 16.00, при чому кошти пересилки покриває видавництво.

Замовлення і гроші слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.
2228 W. Chicago Ave.
Chicago 22, Ill.

Швеція на похилій площині

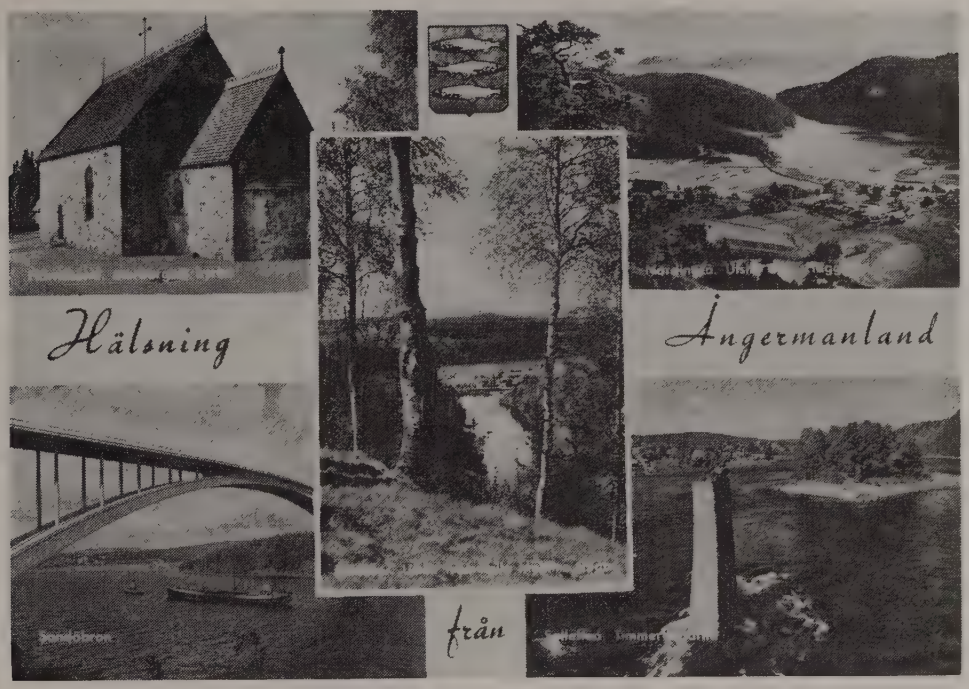

Краєвиди з північної Швеції
(внизу зліва — найбільший бетоновий міст світу)

Крізь відчинене вікно вдерся до кабіни холодний вітер, приніс з собою запах смереки, шум лісу і ностальгію. Я вийшов на палубу. Навколо високі, сірою мрякою сповиті гори, нижче зеленіють ліси, а в долині чиста блакитна вода. Яка гра кольорів, яка багата природа! Це шведські фіорди. Але не так тут співають птиці, не так пахнуть квіти, не так, як у нас, шумить ліс ...

Ми приїхали до північної Швеції, до місцевости, якої на жодній карті не зазначено. Над водою є фабрика паперу, біля неї затримався наш корабель. Тут будемо вантажити папір, призначений для Франції. Де-не-де на горах порозкидані доми, до автобусної зупинки 6 км, а до найближчого містечка 18 км. Дехто з моряків нарікає, що ми приїхали до місця, „де чорт каже — добраніч". Але не всі такої думки, бо гори, ліси, вода, чисте повітря і тиша дають відпруження після великих і гамірних портів.

Швеція — це країна лісів, озер, гарних краєвидів, високої цивілізації, а життєвий рівень тут один з найвищих у світі. Ця країна зразково зорганізована. Широкі асфальтові дороги (лівонапрямний рух), мости, тунелі дають добре забезпечення для комунікації. Модерні і вигідні поїзди, автобуси, трамваї швидко і справно перекидають пасажирів з одного місця в інше.

Завдяки своєму щасливому географічному положенню, Швеція була невтральною в двох світових війнах. Під час другої світової війни шведи сильно розбудували свою індустрію. Шведська сталь і електричні вироби є знані в світі своєю якістю. У Швеції нема безробіття, бідних ані великих клясових різниць, бо Швеція — це країна добробуту. Освіта стоїть високо (неписьменних нема), а спорт — це загальне явище, тому Швеція, хоча має не цілих сім мільйонів населення, зараховується до перших спортивних потуг у світі. Швеція є королівством, але країною правлять соцдемократи. Шведи не зазнали війни, тому й не знають, що це голод, страх, завзята боротьба, розлука з родиною. Щасливий шведський народ!

Це одна сторінка Швеції, але пригляньмося й іншій.

По двох роках перебування в комуністич-

ній Польщі (про свою „працю" в польських партизанських відділах і підпільних організаціях під час і по війні окремо напишу на сторінках „Овиду") мені ставало „гаряче" під ногами. Я рішився покинути „гостинну" Польщу. В холодний осінній вечір 1946 року я стояв на шведському березі. З кишені вийняв „сімку" і без жалю кинув у воду. В місці, де впала „сімка", вода покрилась брижами, які розходились щораз більшими колами, а згодом розпливлись. Я стояв і дивився у воду, поволі наростала свідомість, що один епізод свого життя я дефінітивно закінчив.

Піднявши голову і кинувши зором удалечінь, я пішов у напрямі міста Ґетеборґ, найбільшого шведського порту і другого щодо величини міста Швеції, яке вабило мене своїми світлами. З пам'яти вичитав я адресу, де мав зголоситись, але мені не спішилось, тому й подався в центр міста. Вулиці ясно освітлені, а неонові світла притягають увагу прохожих. Великі, гарно прибрані, виставові вікна рекламують товар, що його мають на продаж. По вулицях безжурно проходять добре одягнені і здорові на вигляд люди. Ішов я наче в летаргу, здавалося, що я потрапив в якийсь інший, ліпший світ, де нема біди, страху ані терору. А там, потойбіч Балтійського моря, збомбардовані і спалені міста, мізерні й обдерті люди, на яких полюють гицлі з УБ („Уржонд Безпеченьства", польське НКВД). Я зголосився на поліцію і заявив себе політичним утікачем з Польщі. Службовці списали протокол, а мене замкнули у в'язницю.

В'язниця у Швеції більше схожа на готель, ніж на справжню в'язницю. Я сидів у камері, де було ліжко, фотель, стіл, засланий скатеркою, а на столі квіти і радіо, на підлозі килим, у куті шафка з книжками і газетами, а фіранки на вікнах дискретно заслоняли ґрати. Раз на день в'язнів випускали в подвір'я на одногодинний прохід. Час від часу висвітлювали фільми і відбувались концерти. Три рази на день подавали смачну і багату у вітаміни їжу.

По трьох тижнях повідомили, що мені признали право азилю. Мене відвезли на карантин до Кюммельнас, біля Стокгольму. Табір, розташований серед гір над озером, був призначений для втікачів з-за залізної завіси. Тут зустрів я латишів, литовців, естонців і поляків. Нам можна було вільно ходити по околиці. Ніяких занять не було, кожен міг проводити час, як хотів. По озері можна було їздити човнами, а в таборі грати у відбиванку. Кожного новоприбулого вели в магазин, де він міг вибрати собі білизну, два вбрання, два плащі, дві пари черевиків, робоче вбрання і всі дрібниці, що їх людина потребує до свого вжитку. Крім того, кожен щотижня одержував гроші на свої дрібні витрати. Всіх хворих лікували, направляли і вставляли зуби. Переважно, після трьох місяців перебування в таборі відсилали на працю. Так кінчалась гостинність і відпочинок. Тепер утікачі пізнавали шведську дійсність — гіркий хліб еміґрації.

Бувають англійські сноби і люди, про яких кажемо, що „замериканізувались", але шведи — це винятково цікавий народ. Малописьменні або люди з вищою освітою, робітники, що мають найменшу заробітну ставку чи багаті фабриканти — усі однаково розумують, усі мають комплекси більшевартости. У Швеції заборонено чужинцям виконувати яку-небудь фахову працю (на це треба мати окремий дозвіл), тому чужинці у Швеції, переважно, чорноробами або виконують таку працю, якої не хочуть прийняти шведи.

У Швеції є бюра праці, які приділюють чужинцям роботу, але для шведів існують окремі бюра.

В столиці і в усіх більших містах без окремого дозволу чужинцям заборонено поселюватись (деякі чужинці мешкали там, але це тільки ті, що мали готові візи до інших країн і чекали виїзду). В Швеції існувало кріпацтво, чужинцям не можна було залишати місцевости, в якій жили, не можна було самовільно змінювати працю чи помешкання. Але й серед чужинців роблять шведи перебірку: наперед ідуть скандинавці (данці, норвежці і фіни), потім німці, далі інші нації, а на самому кінці бездержавці з-за залізної завіси. Ці люди не мали за собою ніякої оборони ані консулярної опіки, тому шведи використовували їх, як хотіли. При найменшому спротиві вживали випробованого страшила, лякаючи депортацією до країн їх походження.

Під час другої світової війни „невтральна" Швеція перепустила через свою територію німецькі війська, які заатакували Норвегію, тим самим вона стала явно по боці Німеччини, а симпатії шведів були більш, ніж пронімецькі. Коли Німеччина програла війну, шведи змінили пронімецьких політиків, зробивши також зміни в уряді, і Швеція знову стала невтральною країною. Після війни в Швеції було багато просовєтської пропаганди, тому ставлення шведських робітників до біженців з-за залізної завіси було вороже. Вони всякими можливими способами „осолоджували" і так „солодке" життя цим людям. Десятки разів щоденно завдавали одні і ті самі запитання: „Чому не їдете додому? Коли врешті поїде-

Ратуш у Гельсінґборґу

(Фото: Р. Турянський)

те?" Дискутувати з ними не оплачувалось, бо це були б даремні слова, горох об стіну; в таких випадках помагали непарляментарні слова або „сильніші аргументи". Коли якийсь чужинець мав суперечку із шведом, тоді збігались усі шведи і ставали в „обороні" земляка, навіть такі, які не знали, в чому справа — їм вистарчало, що він швед, то його й правда.

Шведи — це люди без сантименту, всі мають наче камінну маску на обличчі, ніколи не сміються, ніколи не плачуть, маломовні, а як говорять, то півшептом. На вулицях нема крику ані п'яних, скрізь спокій і порядок.

Донедавна в Швеції існувала заборона вживання алкоголю, лише раз на місяць повнолітнім особам, і то тільки таким, які заробляють мінімум усталеного владою заробітку, продавали один літр алкогольних напитків.

Нічного життя нема в Швеції, бо нема нічних клюбів, кабаретів, барів (крім Стокгольму і Гетеборґу, де є кілька клюбів для розваг), о 22-ій годині зачиняють ресторани і кав'ярні, а ввесь рух на вулицях о цій годині завмирає, тільки де-не-де на перехрестях продають гарячі ковбаски. Зате вранці молоді і старі, жінки і чоловіки, переважно, на роверах усі спішать до праці.

Шведи назагал протестанти, але багато є й таких, що не визнають ніякої віри, бо в школах нема навчання релігії. Вихованням дітей батьки не займаються — на те їм брак часу. Майже всі жінки в цій країні працюють, малих дітей віддають до дитячих садків, а як підростуть, то виховуються на вулиці.

Родинне життя в Швеції не існує. Тут панна чи заміжня іде, куди хоче, і робить, що хоче. Любов у Швеції триває коротко. Одної днини нав'язують знайомство і спільно проводять час, як старі приятелі, а вже на другий день одно одного не знає. Існує неписаний закон „вільної любови", причому любов у цій країні має чисто фізичне значення. В Англії та в ЗДА жінка має „свободу", але шведська жінка в цьому відношенні перевищує всіх жінок у світі. Шведські дівчата — одні з найгарніших у світі, це типова арійська раса. Всі високі, стрункі, з білявим волоссям, синіми очима, схожі одна на одну, наче близнята.

Дехто каже, що Швеція — це рай для моряків. У шведських портах волочаться сотні школярок-підлітків, які роблять правдиві інвазії на кораблі, особливо полюючи на чужинецьких моряків. Не раз у портах трапляються скандальні випадки, тому шведська преса часто б'є на тривогу, звертаючись з закликом до батьків, шкільної влади, установ опіки над малолітніми. Оце кілька „круків" із шведських газет і радіо. Таку вістку подало шведське радіо: „Коли до Гетеборґа приїхав військовий корабель ЗДА, тоді тисячі дівчат намагалося вдертися на корабель, і поліція мусіла уставляти барикади, щоб перешкодити любовним намірам дівчат". „Гетеборґс-Постен" (один з найбільших накладом щоденник) подає: „Масові „прогулянки" шкільних дівчат на кораблі в порту Гольмстад віддавна непокоїли управу міста, але одної днини мало що не закінчилась трагічно морська романтика 14-літньої дівчини. Чужинецькі моряки вкинули цю дівчину у воду, вона не вміла плавати і була б утопилася, якби не скора допомога портової поліції". Щоденник „Афтонбладет" під таким заголовком пише: „Шведські дівчата полюють на негрів". Негри з американської армії, що приїхали

боксуватися до Швеції, протестували, бо маси дівчат удень і вночі, на вулиці чи в готелі, переслідували їх своїми любовними намірами. Стільки пишуть шведи самі про себе, причому треба знати, що самокритика у шведів — це рідкісна річ.

Чужинців, що внаслідок воєнних дій опинились на території Швеції та не підлягали УНРА-ІРО, не зараховували до діпістів. Ці люди, якщо хотіли еміґрувати, мусіли це робити на власну руку і на власний рахунок. Нестерпне життя в Швеції, імміґраційні квоти і бар'єри різних країн, брак грошей на оплачення дороги — усе це було головною причиною репатріяції. Протягом двох років 1946-1948 до Польщі повернулось 3,500 поляків. Додому їхали: чехи, мадяри, серби, хорвати, навіть були спорадичні випадки добровільної репатріяції на „родіну". Жиди еміґрували в основному до ЗДА та Ізраїля. По від'їзді цих людей у Швеції відчувався брак рук до праці. Щоб залатати діру, шведи домовились з італійськими робітничими профспілками і спровадили до Швеції італійських безробітних. Дали їм працю, один літр вина щоденно, платню і права шведських робітників. Не зважаючи на велике безробіття, яке паношилось після війни в Італії, протягом трьох місяців 80% італійців зламало контракти і повернулось до Італії (так подали шведські часописи). У шведських газетах появились довгі статті, повні злоби проти чужинців, невдячних людей, яким шведи дали притулок і працю, а вони масово покидають цю „гостинну" країну. Шведи дошукувались причин скрізь і в усьому, тільки не в себе, ані словом не згадували про шведську ментальність і „атмосферу" цієї країни.

Мало українців було в Швеції, а дехто з них подавав іншу національність. Українців, що були в „Дивізії" або в подібних військових частинах, шведи негайно передавали совєтам. У Швеції є українська громада. Все українське товариське життя в цій країні скупчується в малій місцевості Гудінґе, віддаленій півгодини їзди поїздом від Стокгольму. „Гудінські хлопці", так називають цю малу громаду, приїхали по війні з Німеччини під опікою шведського червоного хреста. Так і до сьогодні залишились вони у Швеції. Проте „гудінські хлопці" не вросли в чужий ґрунт, навпаки, гордо зберігаютьь культуру і традиції української нації.

Коли я закінчив карантин, мені таборове бюро праці запропонувало такі можливості: копання торфу, рубання лісів або працю на фабриці. Я вибрав фабрику. Мені дали грошей на прожиток до першої виплати і квиток до південної Швеції, де була фабрика скла. Прибувши на місце праці, мене завели на помешкання. Недалеко фабрики стояв барак. Коли я ввійшов усередину, побачив кілька ліжок, серед бараку диміла залізна піч, двері погано зачинялись, у підлозі були діри, за вікном купа сміття, а через стелю можна було дивитись на небо. Я заявив дирекції фабрики, що з уваги на брак найпримітивніших санітарних умов, цей барак на помешкання не надається. Вони здивовано відповіли: „Стільки чужинців там жило і ніхто не протестував, іншого помешкання ми не маємо". Я попросив, щоб вони дали мені посвідку, що я зголосився на місце праці, але барак не надається на помешкання. Вони дали мені посвідку, але написали, що барак не надається на помешкання для шведів! Я повернувся назад до табору, до Кюммельнас, але мене звідти відіслали до іншого табору у Фаґершо. Тут були, переважно, жиди з німецьких концентраційних таборів, яких шведський червоний хрест-акція „Фольке Бернадотт" (члена королівської родини, якого жиди вбили в Палестині) забрала на лікування до Швеції. Жиди, довідавшись, що я втікач з-за залізної завіси, ставились до мене неприхильно. Але жидів-чоловіків у таборі було мало, більшість становили молоді жидівські й польські дівчата, з їх боку я не зустрів жодних перешкод, усе пішло, як по гладенькій дорозі.

Коли я підучився шведської мови, тоді мені захотілось продовжувати студії. Я поїхав до Стокгольму і, полагодивши всі необхідні вимоги, був прийнятий до однієї з вищих шкіл. Озброєний посвідкою від ректора, що я прийнятий до школи і заплатив вписове та за перший семестр, я зголосився до комісії для чужинців з проханням, щоб мені дали право на перебування в Стокгольмі. Службовець, до якого я звернувся, чемно відповів, що Стокгольм — місто дуже перенаселене і що брак помешкань відчувають навіть шведи. Я йому завважив, що шведські студенти їздять на закордонні студії до перенаселених міст і ніхто їм труднощів не робить, не дивлячись на те, що вони шведи. Зрештою, я цю проблему, мовляв, розв'язав, знайшовши помешкання. Почувши це, службовець почервонів із злости. „Ви відібрали помешкання шведові, який, можливо, міг би був там жити" — сказав він. „Ви думаєте категоріями гітлерівських німців," — відповів я. Він натиснув дзвінок, увійшов поліціянт. „Ви зневажили шведсько-

(Закінчення на стор. 31)

Микола Денисюк

На сьомому Конґресі Українців Америки

За короткий час перебування в ЗДА я відвідав уже не мало американських міст і українських осередків, але все так складалося, що не вистачало часу, щоб доїхати до столиці. Але й на це прийшла черга. Цим разом я поїхав таки прямо до Вашінґтону на 7-ий Конґрес Українців Америки, що відбувся 21-23 лютого 1959 р.

Це вперше я брав участь у такому Конґресі і то в характері делеґата. Я мав приємність заступати організацію, яка в системі своєї діяльности, спонзоруючи місцеву Федеральну Кредитову Кооперативу „Самопоміч", має тепер понад 2,000 членів. З уваги на те, що членами „Самопомочі" є громадяни різних громадсько-суспільних формацій, я мав доручення: 1) Виступати на Конґресі по лінії задержання коаліційної системи Українського Конґресового Комітету (УКК) шляхом договорености; 2) Запропонувати на Конґресі пропорційні вибори за списками в усій системі УКК, щоб можна було ними користуватися у випадках недоговорености щодо складу керівних органів централі чи низових клітин для забезпечення в них коаліційного керівництва.

Ці вимоги чікаґовської „Самопомочі", зголошені мною на Конґресі, випливають з місцевих умов, що, зрештою, є подібні як і в інших осердках. В Чікаго виступають назовні дві репрезентативні установи: Ліґа Американців Українського Походження з участю Організацій Визвольного Фронту та Об'єднання Українсько-Американських Громадських Організацій, яке стоїть на позиціях Державного Центру УНРади. Хоч мають вони за собою спільні виступи (маніфестація в роковини голоду на Україні, спонзорування свята роковин проголошення самостійности Карпатської України, участь в акції на користь Енциклопедії Українознавства та Українського Вільного Університету і ін.), то все ж таки натрапляють на труднощі до зговорення в справі створення коаліційного відділу УКК. Насправді час працює на користь такого зговорення, і до нього таки дійде, але пропорційні вибори Управи Відділу УКК за списками усунули б багато уявних труднощів, які покищо є перешкодою до гармонійної співпраці місцевої громади.

Пропозиція пропорційних виборів покищо не була предметом рішень Конґресу, але я в цій справі говорив з головою статутової комісії, д-ром М. Стаховим. Він заявив, що пропорційні вибори за списками можна переводити за попередньою договореністю на місцях, незалежно від того, що покищо таких виборів не передбачає правильник. Якщо в

Президія 7-мого Конґресу УККА

Сидять зліва: пп. І. Паливода, О. Лисогір, Ст. Спринський, Р. Гуглевич, п-ні Ол. Лотоцька, звітуючий голова Контр. Комісії І. Іванчук, Ст. Ярема — предсідник, І. Білинський, А. Батюк і М. Комічак. Звітує адв. І. Робертс, правний дорадник УККА

Чікаґо чи в інших осередках важко договоритися до коаліційного складу керівних органів, то доцільно договорюватися в таких випадках до пропорційних виборів за списками. Такі вибори забезпечать заступництво всіх організацій залежно від кількости голосів, що одержать зголошені ними списки. В цей спосіб меншість буде мати забезпечене справедливе заступництво і буде морально в'язана не виступати й не дублювати установи.

На самому Конґресі я уважно слідкував, так би мовити, за конґресовими подіями. Приємно вражало на Конґресі те, що делеґати як на пленумі, так і в комісіях не керувалися приналежністю до свого середовища, лише критеріями доцільности при вирішуванні засадничих справ. Це виявилося при самому виборі Президії Конґресу. До неї був зголошений компромісовий список (уступаючою Екзекутивою) з участю голови УРС А. Батюка, доповнений кандидатурою колишнього міністра УНР проф. І. Паливоди. Другий список було зголошено в такому складі, як і перший, але без участи згаданих громадян. Пройшов перший компромісовий список, за яким голосували також прихильники середовища, що зголосило другий список. Переміг критерій практичної доцільности, бо ця чи подібна елімінація з Президії могла мати дуже неприємні наслідки на перебіг і вислід Конґресу. Спроби обвинувачення під адресою Організацій Визвольного Фронту у використовуванні впливів в УКК, з одного боку, та обвинувачення під адресою прихильників УНРади в розбиванні єдности, з другого боку, звучали дуже непереконливо і проходили поза увагою делеґатів. Гідний уваги також факт, що при вирішуванні засадничих резолюцій на резолюційній комісії в критичних моментах займали однакове становище і проф. І. Вовчук, речник відомого націоналістичного середовища, і проф. М. Стахів, відомий діяч демократичного блъоку. Проф. Роман Смаль-Стоцький, голова резолюційної комісії, високо оцінив гідну поставу всіх партнерів, що брали в ній участь і довели до узгіднення.

На мою думку, найважливішим досягненням Конґресу є те, що збережено коаліційний склад керівних органів УКК.

На тему коаліції в УКК я перевів для „Овиду" розмови - інтерв'ю з деякими членами нової Екзекутиви й Політичної Ради. На основі цих фраґментарних розмов Читачі „Овиду" матимуть змогу орієнтуватися в оцінці, що її дадуть провідні діячі — про доцільність коаліційної співпраці в українських репрезентативних установах на чужині. Подаю їх у тій черговости, в якій я їх переводив.

Ред. Петро Павлович — голова ДОБРУСу в ЗДА, журналіст, автор циклю статтей в „Овиді" в 1949 і 1950 рр. про совєтську дійсність, а зокрема про Вінницю.

П. — Наскільки виправдала себе коаліційна система УКК?

В. — УКК — це єдина українська установа в ЗДА, що зуміла об'єднати українців різних переконань та світоглядів для спільної мети в реалізації української визвольної боротьби. Явище позитивне, що існує на терені ЗДА саме ця організація на коаліційній базі. Коли б не було такої організації, окремі ґрупи не були б спроможні зарепрезентувати українську етнічну групу в цій країні.

П. — Якими фактами Ви могли б зілюструвати ці ствердження?

В. — Вислідом цієї спільної праці треба вважати: підсилення зацікавлення американської публічної думки українськими проблемами; проголошування в багатьох стейтах губернаторами деклярацій з нагоди свята української державности; вписування українських справ до конґресових рекордів; виступи конґресменів і сенаторів в обороні української незалежности; цілий ряд політичних демонстрацій; видавання й поширювання між американцями друкованих публікацій англійською мовою. Це все факти, що спричинюються для мобілізації не тільки американської публічної думки на нашу користь, але й ще більше підсилюють наш внутрішній фронт.

П. — Будучи Головою ДОБРУСу, чи Ви на форумі УКК є речником також споріднених українських політичних організацій, яких кадри походять з найновішої української еміґрації центральних і східних земель України?

В. — Я є демократичних переконань і є активним членом американської демократичної партії. Неприналежність до жодної української партії мені дає змогу в моїй праці при вирішуванні постанов керуватися українським сумлінням, а не партійними директивами. До першої каденції коаліційного УКК я був вибраний з уповноваження ДОБРУСу, а в дальших каденціях уже як особа, але й надалі я є головою ДОБРУСу.

П. — Чи не були б Ви ласкаві схарактеризувати атмосферу взаємовідносин в УКК з позицій середовища, що Ви його заступаєте?

В. — Без уваги на моє походження з центральних земель, я в моїй праці в Екзекутиві УКК не відчував різниці, що я новий американець чи православний. Невірне й помилкове твердження деяких моїх колег і співгро-

Члени нової Екзекутиви Українського Конґресового Комітету Америки

Сидять зліва: Петро Павлович, Теодор Миник, Олена Лотоцька, д-р Лев Добрянський, Дмитро Галичин, Степан Спринський, Іван Демер. — Сидять зліва: Тома Дармограй, д-р Матвій Стахів, Осип Лисогір, Іван Робертс, Ігнат Білинський, Степан Ярема і Михайло Пізнак

мадян, що Екзекутива діяла недемократично, бо вся побудова праці й керівних органів була сперта на демократичні засади, свободу думки і можливості вияву власних переконань.

П. — Що спричинило помітно малу кількість репрезентантів з-поміж видатніших діячів демократичних партій Державного Центру УНРади?

В. — Існування демократичного сектора — явище позитивне, але слабість демократичного сектора спричинена тим, що внаслідок певної опозиційної настанови до УКК не виконувано основного статутового обов'язку (неплачення національного датку особами й організаціями), що, без сумніву, привело до зменшення кількости репрезентантів на форумі Конґресу й усього УКК.

Проф. Ол. Грановський-Неприцький — Голова ОДВУ, письменник, професор Університету в Ст. Пол, Мінн.

П. — Яка Ваша оцінка теперішньої коаліції в УКК?

В. — УКК — це ще не зіграна коаліція, бо в сфері його діяння ще багато потенційних сил витрачається намарно в цілком непотрібній боротьбі деякими політично недозрілими середовищами, що вживають методів юрби, замість розсудку й розуму. Цим роблять велику шкоду, бо витрачається сили. Що ж Конґрес зробив для справи визволення Українського Народу? Коли порівняємо досягнення з видатками й витратами, то дуже мало зробилося.

П. — Що, на Вашу думку, Конґрес повинен був зробити для української визвольної справи?

В. — Конґрес міг був зробити далеко більше для загально-української справи, якщо б не було боротьби за впливи.

П. — Все ж таки, це лише узагальнююче ствердження. ОбВУА у поширюваному на Конґресі матеріялі подало цілий список недоліків УКК, але без жодної рецепти на розв'язку їх. Чи Ви маєте певні конкретні суґестії для усунення існуючих недоліків в УКК?

В. — Питанням першої ваги є потреба відкриття інформаційного бюра у Вашінґтоні. В Екзекутиві не заступлено всіх середовищ і є покривджені організації. Конкретно, наше середовище, себто ОДВУ, яке працювало для УКК під час трирічної каденції в багатьох

відділах, а наші делеґати приїхали на Конґрес з конкретними пропозиціями. Що українська справа поступає вперед, то це не конче заслуга УКК, це йде впарі з вимогами часу. Політична Рада завелика, непрацездатна, а збори її коштовні, і вона не може виконувати політичної роботи. Повинно бути створене нове політичне тіло між Екзекутивою і Політичною Радою. Воно повинно бути вибране чи призначене з відповідно кваліфікованих осіб, що могли б провадити дійсно політичну роботу на користь Українського Народу.

Проф. Іван Вовчук — голова ООЧСУ, що є надбудовою споріднених організацій, які творять бльок п. н. Організацій Визвольного Фронту, та редактор його видань і органу „Вісник".

П. — Чи 7-мий Конґрес УКК можемо вважати підсиленням коаліційної співпраці українців у ЗДА?

В. — Цей Конґрес, мимо технічних і організаційних недотягнень, мав найбільше елементів безпосередности й щирости наближення внутрі й до поєднання. В цьому є перший успіх Конґресу. Другий успіх Конґресу — це виелімінування з гри аритметики, **а бій ішов не так руками, як головами.**

П. — Чи існують ще труднощі політичного характеру до коаліційної співпраці в УКК?

В. — Засадничих причин політичної натури, що створювали б труднощі до співпраці, нема, а зокрема після декларації д-ра Стахова в питаннях непередрішенства. Лишаються атавістичні рефлекси деяких розходжень, але вони не засадничі.

П. — Голова УНРади, Іван Багряний, недавно в політичному інтерв'ю до „Овиду" заперечив закидам непередрішенських позицій УНРади та заявив, що нема жодних документів про будь-яку договореність із сторонніми чинниками на базі непередрішенства. Чи не було б доцільним прийняти до відома заяву УНРади про її перерішені самостійницькі позиції і спростування нею закидів про непередрішенство та на цій основі продовжувати співпрацю, сказати б, на вершинах?

В. — Заяву можна прийняти тільки до відома. Сама заява про брак документації не заперечує непередрішенства деяких діячів УН Ради і її практичної політики. Не всі документи з'являються на світ Божий відразу, але виходять звичайно пізніше. Практичні діла праці в Радіо Визволення з його настановою, співпраця з його програмою, що цілком укладається в курс обмосковлення, є річчю глибокої ваги в змагу нації.

Заступник Президента УККА Степан Спринський — Генеральний Секретар СУК „Провидіння".

П. — Наскільки дозрілою можна вважати коаліцію в УКК?

В. — Коаліція УКК — явище конструктивне, бо вона дає можливості координації сил як на внутрішньому, так і на зовнішньому форумі. Вона ще не є цілком дозрілою консолідацією сил, бо ще є різні перешкоди, із-за яких не можна було її цілковито завершити. Повне замирення в УКК поступово закріплюється, що для нашого внутрішнього фронту конче потрібне.

Олена Лотоцька — Голова Союзу Українок Америки.

П. — Як наше жіноцтво оцінює коаліційну співпрацю в УКК?

В. — Коаліційна співпраця для українських жінок не є вже жодною атракцією. Ми, жінки, вже давно сконсолідовані, тому також і сприймаємо коаліційну співпрацю в УКК як явище цілком самозрозуміле.

П. — Думаю, що сконсолідована постава жінок впливала заохотливо на коаліційну співпрацю чоловіків?

В. — Не знаю, наскільки це впливало дотепер, але жінки бажали б, щоб чоловіки йшли нашими слідами по лінії співпраці.

Д-р Матвій Стахів — колишній Генеральний Секретар Української Соціялістичної Радикальної Партії на ЗУЗ і головний редактор органу цієї партії „Громадського Голосу", тепер один з лідерів Української Соціялістичної Партії і головний редактор „Народньої Волі", органу УРС.

П. — Які цілі виправдують коаліційну систему УКК?

В. — Не можуть українці в ЗДА репрезентувати інтересів і поглядів інакше, як у репрезентаційній скоординованій організації. Можуть існувати різні погляди щодо практичних проблем на рідних землях, але не засадничої натури і засадничого напрямку, а засадничі проблеми визвольної боротьби мусять бути репрезентовані в скоординований спосіб так, як це є в УКК.

П. — Які засадничі проблеми визвольної боротьби вирішив Конґрес?

В. — Конґрес у своїх резолюціях підтвердив генеральну лінію дотеперішньої визвольної боротьби і спеціяльно в урочистий спосіб підкреслив, що українська спільнота, організована в УКК, визнає за єдино можливе, щоб свою позицію перед Урядом ЗДА представляти згідно з духом і змістом дефінітивно вирішених державних актів України від 22. січня 1918 і 1919 рр. Цим Конґрес доручає відкидати всякі суґестії сторонніх чинників

про те, щоб українці брали за базу сучасний режим в Україні або щоб вони вважали нерішеною проблему дефінітивного самовизначення актів 22. І. 1918 і 22. І. 1919 рр.

Д-р Іван Робертс — правний дорадник УККА, член різних керівних органів у товариствах українських і американських правників.

П. — Чи коаліційна співпраця в УКК відчувається у виконуваній Вами праці?

В. — Коаліційна співпраця в УКК дуже важлива для виконуваної мною праці правного дорадника. Це тимбільше важливе, коли візьмемо до уваги, що вона вміщає в собі такі елементи: іміґраційні закони, правні претенсії українців, громадян різних держав, до колишніх окупантів, потреба кооперації з адвокатами інших національних груп, оформлення меморандумів, оформлювання статутів і ін.

П. — В якій системі американського публічного життя діє УКК?

В. — УКК діє в системі американських політичних організацій.

Д-р Степан Ярема — Предсідник 7-го Конґресу, голова української секції американської Демократичної Партії.

П. — Яка Ваша оцінка постави делеґатів відбутого Конґресу, що Ви ним керували?

В. — Я як предсідник Конґресу не відчував великих розходжень, таких, як це бувало давніше. Навпаки, я на цьому Конґресі приємно відчував тенденції до об'єднання.

Д-р Тома Дармопрай — заступник Президента УККА, представник українсько-американських ветеранів (розмова переведена в поворотній дорозі до Чікаґо при нагоді відвідин в його адвокатській канцелярії у Філадельфії).

П. — Як сприймають ветерани коаліційну систему УКК?

В. — Я вибраний до Екзекутиви УКК від ветеранських організацій. Моєю метою буде розвинути активну працю українців-ветеранів американської армії на зовнішньому відтинку УКК. Зокрема, ми будемо діяти через централі американських ветеранських організацій, які мають певний обов'язок заступатися в наших справах, хочби із солідарности по зброї. Ця намічена нами праця зможе мати успіх лише при скоординованій співпраці всієї української спільноти в ЗДА, очолюваної УКК.

(Треба додати, що пп.: д-р Ст. Ярема, теперішній екзек. директор УКК, д-р І. Робертс, правний дорадник УКК, і д-р Т. Дармопрай, заступник Президента УКК, — це визначні наші адвокати, народжені вже в Америці).

Секретар УККА Гнат Білинський (розмова в канцелярії СУК „Провидіння" у Філадельфії).

П. — Які розвоєві тенденції проявляються в коаліційній системі УКК?

В. — Коли в 1949 р. доводилося відчувати намагання поодиноких фракцій за впливи на форумі УКК, цим разом цього вже не було. Люди прийшли до переконання, що є вищі справи всегромадського маштабу, і навчилися підпорядковувати справи нижчого порядку справам вищим. Перемагає здоровий політичний розум над емоціями.

П. — Які маркантніші прояви Конґресу варті більшої уваги?

В. — Конґрес був маніфестаційним виявом єдности, а ділова праця Конґресу створювала атмосферу до об'єднання і координації дії. На цьому Конґресі виявила велике зацікавлення справами УКК і справами української спільноти молодь українського походження, що тут народилась.

Ред. Євген Зиблікевич — учасник Першого Конґресу ОУН у Відні, журналіст, тепер головний редактор щоденника „Америка" — органу СУК „Провидіння", діяч середовища українських монархістів (розмова в редакції „Америки" у Філадельфії).

П. — Як оцінюєте коаліційну систему УКК із становища українських монархістів?

В. — Коаліція — це велика цінність сама для себе і важливий арґумент у нашій зовнішній політиці, а зокрема на американському форумі, не зважаючи на всі труднощі, що заісновують у шуканні спільної мови. У шуканні спільної мови заіснували познаки такої толеранції, яка дає шанси для взаємного пошанівку між партнерами. Виявом цього можна вважати теж одноголосне прийняття державницької платформи в постановах і резолюціях 7-го Конґресу. Політична взаємодія поодиноких середовищ вимагає певних поступок, а навіть жертв, але в сумі вони все оплачуються. Практика на терені УКК є доброю заправою і школою до коаліційної співпраці.

П. — Чи є якісь серйозні причини політичної натури, що утруднювали б співпрацю?

В. — Існують певні причини політичної натури, що могли б утруднювати співпрацю, але в американській атмосфері діловости ці труднощі є у великій мірі невтралізовані.

П. — Яка Ваша оцінка 7-го Конґресу?

В. — Конґрес був найбільш діловим і дав певні перспективи для УКК.

Президент УККА Дмитро Галичин (інтерв'ю зроблене під час відвідин у Головному Уряді УНСоюзу в Джерзі Ситі, Н. Дж.)

П. — Чи виправдала себе коаліційна система УКК?

В. — Коаліційна система УКК виправдала себе найбільше на зовнішньому форумі. Чужинецькі національні групи ставлять її за приклад координаційної праці. Також у виступах перед американськими чинниками скоординована праця УКК закріпила високопрестижеві позиції української спільноти в ЗДА. На внутрішньому відтинку як у централі, так і в багатьох складових частинах є ще багато дечого до побажання. Все ж таки, хочби вже ради успішного виступу на зовнішньому форумі, коаліційна система УКК себе виправдала, навіть якщо б мала вона лише формальний характер.

**
*

Метою переведених мною інтерв'ю з провідними діячами було дати Читачам панораму настроїв у різних громадсько-політичних українських середовищах у ЗДА. Мені здається, що намічену мету осягнено. Добре було б нашим громадським діячам на місцях орієнтуватися на зовсім сприємливі настрої на вершинах і поробити практичні висновки в льокальних громадських взаємовідносинах.

З переданих розмов Читачі бачать, що вони були зовсім свобідні. Мої питання були ставлені несподівано, а мої співрозмовці давали ненадумані відповіді; я їх передав тут без жодного ретушування.

Я не мав змоги перевести розмови з Головою УКК проф. Л. Добрянським, але я зроблю це ще окремо. Крім того, ред. І. Кедрин-Рудницький (один з редакторів „Свободи", колишній головний редактор „Діла" у Львові) заповів від себе окрему аналітичну статтю про політику українців в ЗДА, яка буде надрукована в одному з наступних чисел нашого журналу.

«МІС УКРАЇНА»

На світлині Ви бачите панну **Марту Сіяк** з Лос-Анджелосу, Каліф., в костюмі „Міс України", обраної голосами читачів журналу „Ми і Світ". Марта Сіяк походить з патріотичної української родини пп. Сіяків, студіює клясичний балет та іншу, більш практичну, але теж високо-мистецьку ділянку „внутрішнього удекорування" в каледжі. Крім того, п-на Марта, не дивлячись на свій молодий вік, вправно керує заснованою нею українською танцювальною групою „Калина", що кілька місяців тому прикрашувала обкладинку журналу „Наше Життя". Нещодавно 55-ий Відділ Союзу Українок у Лос-Анджелосі перевів показ народної ноші й танців України. Звичайно, моделювали танцівниці „Калини", а одежу стилево виконали їхні віддані мами під керівництвом Мартиної мами, п. Ірени Сіяк. Її сольові танці так само, як і танці керованої нею групи, викликали захоплення присутніх, зокрема чисельної американської публіки. М. Сіяк виказує творчі здібності й у хореографії. Група виконувала на концерті створений нею танець „Лебедята", який виводив нашу культуру танцю в площину модерну, поєднану з традиційною казковістю.

Само собою зрозуміло, що Марта Сіяк прекрасно говорить рідною мовою, багато читає та бере участь у всіх галузях українського культурного життя в Лос-Анджелосі, ширячи добру славу про Україну й серед американців, з якими вона студіює і працює.

СЕРЕД КНИЖОК

Богдан Винар: ЕКОНОМІЧНИЙ КОЛОНІЯЛІЗМ В УКРАЇНІ. Нац. Видавництво в Європі, Париж 1958, мала 8°, сторін 186.

Приємно нам відмітити працю молодого вченого-економіста, присвячену Батькові, сотникові Богданівського полку. Це справді зворушливий дарунок сина для відзначення 40-ліття визвольних змагань Батьків.

Д-р Богдан Винар відомий уже з низки цікавих праць і наукових нарисів із економіки України в „Розбудові Держави", додатку до „Сучасної України", зокрема з його дослідів над дрібною промисловістю України та над науковою діяльністю проф. В. Тимошенка і ін.

Автор пов'язав в одно ціле низку своїх студій, зібраних у три історично-послідовні розділи:

1. Народне господарство України в економічній системі царської Росії;
2. Народне господарство в економічній системі СССР;
3. Готування до війни і післявоєнний розвиток.

До кожного розділу додано цінні бібліографічні примітки.

У ґрунті речі, це не аналіза розвою самого народного господарства України, а радше критично-описове зведення економічної літератури, що відзеркалює ідеологічні основи дослідників української економіки в її змаганнях за свою самооборону супроти колоніяльної політики Москви.

Ціллю автора було визначити деякі моменти з питання генези колоніяльного стану народного господарства України й дати перегляд праць деяких українських економістів, що „посередньо впливали на розвиток української економічної думки", — в противагу до російських економічно-політичних позицій, давніх і сучасних.

Велике признання належиться молодому дослідникові, що, проходячи свої студії вже поза межами батьківщини, без можливости працювати в бібліотеках і архівах на Рідній Землі, зумів із таким подивугідним науковим інтересом і пильністю визбирати й проаналізувати порозкиданий матеріял не вдома, а по дорозі своєї мандрівки на чужині.

Хоч автор не мав можливости допильнувати зовнішнього оформлення видання й редакції, проте ця праця буде важливим вкладом у нашу науку хоч би вже самим намаганням синтетичного зведення; вона, крім того, цікава для ширших кругів інтеліґентних читачів, що шукають суспільно-політичного поглиблення свого світогляду.

Навіть у такому вигляді варто було б подати індекс і резюме її в одній із західніх мов.

І. Витанович

ШВЕЦІЯ НА ПОХИЛІЙ ПЛОЩИНІ

(Закінчення із стор. 24-ої)

го службовця, наша розмова закінчена". Але я не закінчив її, я почав голосно протестувати. Мене запровадили до головного шефа бюра. По довшій дискусії ми пішли на компроміс: мені ласкаві шведи ласкаво дозволили вчитись і жити на передмістях Стокгольму.

По довгих заходах я одержав пашпорт і мореплавну книжку. В теплий літній день я стояв на шведському березі, дивився на недалеке місто Ґетеборґ і на спокійну воду в порту. Я став багатший одним досвідом. Пригадались мені слова поета: „І чужому научайтесь, й свого не цурайтесь" ...

Повільно входив я по трапі на корабель — починав нове, моряцьке життя. В кишеню поклав мореплавну книжку, яка відчинила мені ворота у далекий світ.

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

„ ... Сердечно дякую за пам'ять і журнал, який уважаю одним з найкращих і який по змісту є різноманітний, цікавий і писаний легкою до читання та чистою літературною мовою".

Проф. Ю. Шумовський, Ямайка, Н. Й.

„ ... З приємністю перечитую Ваш журнал. Він так різноманітно редагований, що для кожного читача знайдеться щось цікаве. Це робить Ваш журнал оригінальним. До того ж появляються нові імена, що пишуть на нові, інтересні або актуальні теми чи спомини з минулого".

Ольга Соневицька, Нью-Йорк

Приклад гідний наслідування. Наш приятель, який недавно приїхав до ЗДА з Европи, вважає, що одним з перших його підприйнять є придбати поважну бібліотеку. У зв'язку з тим він пише до нас: „Ми з дружиною постановили купити в Твоєму видавництві книжки. В нас, одначе, не багато грошей, ми щойно нові тут, а багато дечого потрібно. Я посилатиму Тобі по $ 10.00 двотижнево. На початок замовляю: Повне видання Творів Тараса Шевченка Твого видання, Твори Лесі Українки й Історію України М. Грушевського, що їх оголошуєш в „Овиді". Все те хочу мати в добрій оправі. Прошу про список платівок".

Д-р Леонід Мостович з Оксаною, Веверлі Гілс, Ки.

УВАГА! **НОВА УКРАЇНСЬКА РАДІОПЕРЕДАЧА В ЧІКАҐО** УВАГА!

Організацій Визвольного Фронту (ООЧСУ, СУМА,АП АБН, Т-во к. в. УПА, ТУСМ).

кожної суботи в год. 4.30 — 5 по пол.

на радіовисильні WOPA 1490 або ФМ 102,3.

У програмі: політичні та господарські новини з коментарями, вісті з України, хроніка з українського життя на чужині та літературно-музична частина.

Замовлення оголошень спрямовувзати на адресу:

U O of L F

2457 W. Chicago Ave, **JUniper 8-2630** CHICAGO 22, Ill., USA

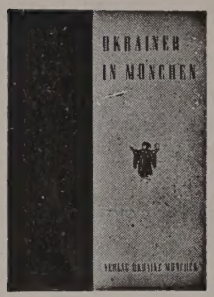

Вже появилася:

Ukrainer in Munchen

I.

з 55 ілюстраціями і вступним словом посадника м. Мюнхен.

Ціна ДМ 12.- або $ 3.-

Замовляти в:

Verlag Ukraine
Munchen
Rumfordstr. 29

„ПОВСТАНЦІ"

Поема ОЛЕКСИ БАБІЯ про трагічну загибіль галицького села під час війни і героїчну боротьбу УПА. Книжка має 180 сторінок друку. Ціна одного примірника — $ 1.75. Книжку можна набути в усіх українських книгарнях.

Українська Радіопередача
М. СЛИВКИ і М. ПАВЛИКОВИЧА
в Чікаґо
Радіовисильня ВОПА на хвилях 1490
Кожної суботи в год. 2-ій пп.
2025 В. Валтон Стр.
Чікаґо 22, Ілл.

ПОВНЕ ВИДАННЯ ТВОРІВ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

12 томів у твердій оправі

До кожного тому, а також до кожного більшого твору Лесі Українки додано цінні вступні статті найвидатніших українських літературознавців нашої доби: М. Зерова, Б. Якубовського, П. Филиповича, П. Руліна, О. Бургардта (Ю. Клена), В. Петрова, О. Білецького та інших.

Ціна всіх томів з пересилкою $ 24.00

Замовлення слати на адресу:

M. DENYSIUK

2228 W. Chicago Ave., Chicago 22, Ill., USA

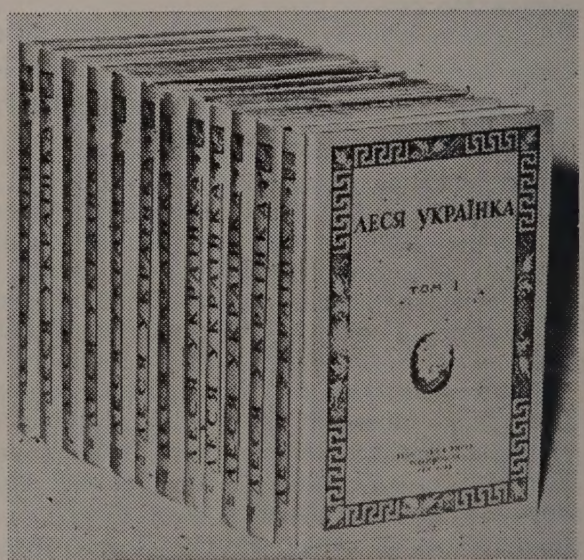

NATIONAL SECURITY BANK of Chicago

1030 WEST CHICAGO AVE.

Він має повне довір'я вкладників і підприємців у Чікаго. Всі його поручають усім, бо знають, що це солідний банк, відомий із усебічних послуг, що їх виявляє однаково великим підприємцям, як і малим вкладникам.

Відкрийте собі ощадностеве конто в нашому банку ще сьогодні і переконаєтеся з власного досвіду, що наш банк — справді солідний банк.

Кожної хвилини служимо порадою в усіх фінансових справах.

Ваші конта забезпечені до $10.000.00.

Наш банк відкритий кожного дня в тижні з виїмком неділь і державних свят.

ЦЕ ВАШ БАНК

NATIONAL SECURITY BANK
OF CHICAGO
CHICAGO AND OGDEN AVENUES

НОВІ ПЛАТІВКИ «ЛОНҐ — ПЛЕЙ»

ВИДАВНИЦТВА «ХВИЛІ ДНІСТРА»

Дві нові платівки «лонґ-плей»: УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ПІСНІ у виконанні ІРИ МАЛАНЮК при співучасти Церковного Хору св. Варвари й симфонічної оркестри у Відні під управою комп. А. Гнатишина і УКРАЇНСЬКІ ЦЕРКОВНІ ПІСНІ також у виконанні Хору св. Варвари й симфонічної оркестри у Відні під управою комп. А. Гнатишина.

Ціна по $4.95 за платівку

Висилаємо також поштою

«CHWYLI DNISTRA» 2391 West 11th Street, Cleveland 13, Ohio

Український кооперативний рух уважає за добре все те, що скріплює націю, як самостійну етнічну цілість серед других народів.

ФЕДЕРАЛЬНА КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА

„САМОПОМІЧ“

2351 W. CHICAGO AVE CHICAGO 22, ILLINOIS.
Телефон: HU.9-0520

ПРИЙМАЄ ВКЛАДКИ Й ДАЄ ПОЗИЧКИ

ГОДИНИ ПРАЦІ: Кожного дня (крім неділі) від понеділка до п'ятниці від години 9-ої до 2-ої, в суботу від 10-ої до 1-ої, крім цього, у ВІВТОРОК і П'ЯТНИЦЮ від години 6.30 до 8.30 увечорі.

Розвій свій завдячує в першу чергу великому довір'ю Української Громади, що його здобула собі завдяки солідній і фаховій обслузі.

Кожне ощадностеве конто забезпечене до висоти $10.000 in Credit Union Share Guaranty Corp.
Позички забезпечені до висоти $10.000 in Credit Union National Association

Кооператива виплатила за 1958 рік 3½ % дивіденди.

ВСІ РОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕНЬ

на авта, доми, меблі, домашнє устаткування, від заразливих і звичайних недуг, нещасливих випадків і т. п. Помагаючи собі помагаєте рівночасно Українській Громаді.